

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเชิงวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยนี้เพื่อนำเสนอสาระสำคัญของสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่โบราณจารย์นำมาใช้ในยันต์ไทยให้สาธารณชนได้รู้ได้เข้าใจอย่างถูกต้อง เนื่องจากคนบางส่วนในปัจจุบันจะไม่รู้และไม่เข้าใจความหมายเชิงลึกของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในยันต์ไทย และมักมองยันต์และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ไทยทั้งหมดเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ที่มีผลเป็นความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิ์อำนาจด้านต่าง ๆ ส่งผลให้ภูมิปัญญาของโบราณจารย์ที่ได้นำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาสอนผู้ที่ศรัทธาให้รู้ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติโดยสื่อผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ไทยไม่ได้รับการสืบต่อจากคนรุ่นใหม่ กลายเป็นความเข้าใจ ความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติต่อยันต์และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีฤทธิ์อำนาจทำให้เกิดเรื่องให้ผู้ศรัทธาปรารถนาต้องการเป็นสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎีเรื่องความไม่รู้ ความกลัว และความต้องการสิ่งชดเชยมาเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งผลของการวิจัยที่ได้สามารถนำมาอธิบายความเป็นอยู่ของคนไทยและความเป็นไปของสังคมไทย และจะช่วยแก้ไขความเข้าใจเรื่องยันต์ในเชิงฤทธิ์อำนาจ ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของคนบางส่วนในปัจจุบัน อีกทั้งยังสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องยันต์ไทยให้ตรงตามสาระสำคัญของพุทธศาสนาเพื่อรักษาและสืบต่อภูมิปัญญาของโบราณจารย์ไทยและเพื่อจรรโลงพุทธศาสนาที่เป็นสังฆธรรมให้คงอยู่ต่อไป โดยมีลำดับของการศึกษาดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องนี้ไว้ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อศึกษาความหมาย พัฒนาการ และรูปแบบของยันต์ไทยที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคม

๒. เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย

๓. เพื่อศึกษาความเข้าใจ ความเชื่อ และการใช้สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยของประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการวิจัย ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการศึกษาเรื่องนี้ไว้ ๓ ประการ คือ

๑. พัฒนาการและรูปแบบของยันต์ไทยจะเกิดขึ้นโดยมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม

๒. สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้ในยันต์ไทยส่วนหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้ศรัทธาได้ศึกษาเรียนรู้และเตือนสติให้ตระหนักถึงความดี

๓. ประชากรกลุ่มตัวอย่างบางส่วนจะไม่รู้ ไม่เข้าใจในสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในยันต์ แต่จะมีความเชื่อเรื่องยันต์ในเชิงความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์

ขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาสำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ไว้ ๒ ด้าน คือ

๑. ขอบเขตด้านเอกสาร ได้แก่ ตำราหรือหนังสือที่เกี่ยวกับยันต์ไทยภาคกลาง เนื่องจากยันต์มีความหลากหลายไปตามคติของอาจารย์แต่ละท่าน แต่ละสำนัก และมีจำนวนมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดตำรายันต์ที่จะศึกษาเป็นหลักไว้ ๓ เล่ม ได้แก่ (๑) ตำรา ๑๐๘ ยันต์ฉบับสมบูรณ์ (๒) ตำราเพชรรัตน์ มหายันต์ ๑๐๘ ตำราทั้งสองเล่มนี้เป็นของอาจารย์อุระคินทร์ วิริยะบูรณ์ ผู้ช่วยฝ่ายพิธีพราหมณ์ที่ได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องโดยพระราชครูวามเทพมุนี ประมุขพราหมณ์อาจารย์แห่งประเทศไทย (๓) ตำราประชุมมหายันต์ ๑๐๘ ของอาจารย์ เทพย์สาริกบุตรที่ท่านได้รวบรวมยันต์จากคัมภีร์โบราณต่าง ๆ เช่น คัมภีร์วิษณุประภา และพระตำรับพิชัยสงคราม เป็นต้นเพื่อศึกษาความหมาย พัฒนาการ และรูปแบบของยันต์ไทยที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ ภาวะทางสังคมไทย และเพื่อศึกษาสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย

๒. ขอบเขตด้านประชากรคือ พระภิกษุและประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้เรื่องยันต์เป็นอย่างดีทั้งผู้เขียนยันต์ ลงยันต์ สักยันต์ และผู้ที่ศึกษาเรื่องยันต์ จำนวน ๖ รูป/คนซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ในเชิงลึก และกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ เป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อเรื่องยันต์และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยันต์ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕๐๐ คน เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และการใช้สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณคือแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยผ่านการประเมินและการแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบเพื่อหาความเชื่อมั่นเพื่อใช้สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และการใช้ยันต์จากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร สำหรับเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างชัดเจนและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณ (หลวง

พ่อธนวินัย ญาณวินโย) วัดทุ่งเศรษฐี กรุงเทพมหานคร รวมถึงเครื่องบันทึกเสียงที่ใช้บันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกภาพที่ใช้บันทึกภาพในพิธีเป่ายันต์เกราะเพชร

การเก็บรวบรวมข้อมูล แยกออกเป็น ๒ ด้าน ตามเครื่องมือของการวิจัย คือ

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณกระทำโดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นแล้วกระจายไปตามเขตที่เลือกสุ่มแบบง่ายด้วยวิธีการจับสลากจากทั้งหมด ๕๐ เขต ในอัตราส่วน ๕ % ได้กลุ่มพื้นที่ที่จะใช้สุ่มจริง ๑๐ เขต แต่ละเขตเลือกสุ่มในจำนวนเท่ากัน คือเขตละ ๕๐ คน รวมทั้งสิ้น ๕๐๐ คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้สำหรับผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ๓ ข้อ คือ (๑) ต้องเป็นผู้อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่จะทำการศึกษารวมกรุงเทพมหานครเท่านั้น (๒) ต้องมีความเชื่อเรื่องยันต์และใช้หรือบูชายันต์อย่างใดอย่างหนึ่ง (๓) ยันต์ที่ใช้หรือบูชาต้องเป็นยันต์ไทยเท่านั้น ถ้าไม่เข้าเกณฑ์ทั้ง ๓ ข้อนี้จะไม่เลือกสุ่ม

การดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนั้นส่วนหนึ่ง ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บเองโดยดำเนินการตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง ๓ ข้ออย่างเคร่งครัด และอีกส่วนหนึ่งมอบหมายให้ตัวแทนเป็นผู้เก็บแทน โดยได้ทำการฝึกอบรมตัวแทนที่จะไปเก็บข้อมูลให้เข้าใจตรงกันและมีมาตรฐานในการทำงานเหมือนกัน ซึ่งได้ย้าให้ตัวแทนยึดเงื่อนไขของผู้ที่จะตอบแบบสอบถามทั้ง ๓ ข้ออย่างเคร่งครัด เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างแท้จริง

๒. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพแยกออกเป็น ๓ ด้าน คือ

๒.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (Documentary Research) และตำรายันต์ที่ใช้เป็นหลักในการศึกษา เพื่อศึกษาความหมาย พัฒนาการ และรูปแบบของยันต์ไทยที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ ภาวะทางสังคม และเพื่อศึกษาสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย

๒.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างชัดเจนกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๖ รูป/คน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแบบสัมภาษณ์ และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียงเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ให้ได้เนื้อหาตรงตามข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วสรุปเป็นผลการสัมภาษณ์ไว้เพื่อเป็นหลักฐาน

๒.๓ การเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและเป็นการสังเกตแบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยได้กำหนดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณ (หลวงพ่อธนวินัย ญาณวิโร) วัดทุ่งเศรษฐี เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ในวันที่ ๑๘-๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ทำหน้าที่สังเกต บันทึกข้อมูลที่ได้ และบันทึกภาพเหตุการณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพรรณนา (Descriptive) สรุปผล หาความสัมพันธ์กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของวิจัยแล้วนำมาเขียนสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล แยกออกเป็น ๒ ด้าน คือ

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ กระทำโดยนำแบบสอบถามที่ได้มาทั้งหมดมาตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ และความถูกต้องของการตอบแต่ละข้อในแบบสอบถามทุกชุด คัดเลือกเฉพาะที่ครบถ้วน สมบูรณ์ไปวิเคราะห์ด้วยการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows โดยวิเคราะห์เป็นรายข้อ สำหรับสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ซึ่งใช้อธิบายลักษณะทั่วไป ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และการใช้ย่นต์ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพกระทำโดยวิธีการทางด้านมานุษยวิทยาคือใช้การพรรณนา (Descriptive analysis) ด้วยการดูความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงปริมาณบางส่วนกับข้อมูลจากการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกตว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อทราบความหมาย พัฒนาการ และรูปแบบของย่นต์ไทยที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคมไทยภายใต้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

สรุปผลการวิจัย

ผลของการศึกษาเชิงวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในย่นต์ไทยสรุปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้ง ๓ ข้อ ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ข้อนี้ไว้ว่า เพื่อศึกษาความหมาย พัฒนาการ และรูปแบบของย่นต์ไทยที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคมไทย โดยมีผลการวิจัยสรุปได้ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านความหมายของย่นต์พบว่า ความหมายของย่นต์มีผู้ให้ไว้หลายประการ แต่ความหมายที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยคือ ย่นต์ แปลว่า ย่อ หมายถึง การย่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือความเชื่ออื่น ๆ ให้สั้นลงเพื่อสะดวกในการจดจำและนำไปใช้ ซึ่งเนื้อหาของย่นต์ไทยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่โบราณจารย์ได้นำมาย่อให้สั้นลงและสื่อผ่านสัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบของย่นต์คือ ลายเส้น รูปทรง ภาพ อักษร ตัวเลข คาถาที่ใช้ลงหรือเสกย่นต์ ชื่อของย่นต์ และองค์ประกอบอื่น ๆ ตามคติของอาจารย์แต่ละท่าน ซึ่งมีทั้งสอดคล้องและแตกต่างกัน โดยเขียนหรือจารลงบนแผ่นผ้า ไม้ โลหะ ศิลา และวัตถุอื่น ๆ รวมถึงการสักลงบนร่างกายของผู้ศรัทธา หลักฐานที่ยืนยันถึงการย่อเรื่องราวในพุทธศาสนาลงในรูปของอักขระนี้มีปรากฏในจารึกโบราณต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังพบในวิธีการย่ออักขระในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะที่พระสิริรัตน-ปัญญามหาเถระแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาอีกด้วย

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นตรงกันในประเด็นที่ว่า ยันต์คือ วิชา ที่เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาอาคมที่โบราณจารย์ได้สร้างขึ้นและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ แต่โบราณจารย์ได้นำหลักการในพุทธศาสนามาผนวกเข้าในยันต์ และ ถือว่ายันต์เป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างพระเครื่องและวัตถุมงคล เป็นการทำสิ่งที่ไม่ใช่ชีวิต ให้มีชีวิตด้วยการลงพุทธคุณต่าง ๆ แล้วเสกด้วยอักขระและคาถาอาคม

๒. ด้านพัฒนาการของยันต์ไทยพบว่ายันต์ไม่ใช่ความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย เนื่องจาก คนไทยนับถือผี สาง เทวดาเป็นพื้นฐาน แต่ยันต์เป็นความเชื่อที่มีรากฐานมาจากคัมภีร์อาถรรพเวท ที่ว่าด้วยไสยศาสตร์ในศาสนาพราหมณ์ เรื่องนี้มีหลักฐานยืนยันในพระไตรปิฎกที่กล่าวถึงยันต์ใน ฐานะเครื่องรางที่พระพุทธรูปเจ้าทรงห้ามพระภิกษุเรียนและถ่ายทอด นอกจากนี้ยังมีเอกสาร หลักฐานที่นักวิชาการหลายท่านได้ลงความเห็นไว้อย่างสอดคล้องกัน

การเกิดขึ้นของยันต์ไทยไม่มีหลักฐานที่ยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าเกิดขึ้นเมื่อไร แต่จาก เอกสารที่ค้นคว้าได้ข้อสรุปว่า ยันต์ไทยมีมาตั้งแต่ในยุคที่ดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทย เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” ซึ่งมีพัฒนาการทั้งรูปแบบและความเชื่อสืบต่อกันมาโดยลำดับ เห็นได้จาก ผ้ายันต์โบราณที่อัครเดช นาคบัลลังก์ได้เก็บสะสมไว้ ซึ่งผ้ายันต์ผืนดังกล่าวได้จารึกคาถา อักขระ โบราณ และภาพของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากความเชื่อทางไสยศาสตร์ของคนในสุวรรณภูมิที่ ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษนานนับพันปี

พัฒนาการของยันต์ไทยเริ่มจากการเขียนอักขระลงในวัตถุต่าง ๆ ยังไม่มีรูปทรงจนถึง มีรูปทรงและรูปแบบที่หลากหลาย เห็นได้จากคาถา เย ธัมมา... ที่จารึกในวัตถุโบราณหลายแห่ง เช่น และคาถา เย ธัมมา...ในพระพุทธรูปศิลา ปางเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ที่วัดเพลง ตำบล หลุมดิน อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ซึ่งมีคาถา เย ธัมมา...จารึกด้วย อักขระปัลลวะไว้ที่พระปฤษฎางค์ ปัจจุบันได้เก็บรักษาไว้ที่พระอุโบสถวัดมหาธาตุ จังหวัดราชบุรี และคาถานี้ก็ถูกนำมาใช้ลงยันต์และเสกยันต์ด้วย นอกจากนี้ยังพบหัวใจต่าง ๆ ที่จารึกไว้ในวัตถุ โบราณ เช่น แผ่นทองคำจารึกคาถาหัวใจพระสูตรพบที่สุโขทัยจารึกด้วยอักษรขอมสุโขทัย ภาษา บาลี อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ว่า “ที (ม) ส อ (ขุ)” หัวใจธาตุกรณีว่า “จ (ภ) ก ส” หัวใจไตร สรณคมน์ว่า “พุทธสัมมิ” หัวใจเมตตสูตร “อุทฺธ อโธ” และหัวใจพระไตรปิฎกว่า “ม อ อู” เป็นต้น ซึ่ง หัวใจเหล่านี้ถูกนำมาใช้ลงยันต์หลายชนิด และยังการย่ออักขระในลักษณะนี้ในคัมภีร์วชิรสารัตถ- สังคหะที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาด้วย

นอกจากหลักฐานที่กล่าวมาแล้วยังมีเอกสารที่กล่าวถึงยันต์ไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ของ ประเทศไทย แต่ที่เห็นว่ามีกานำเอาไสยศาสตร์ซึ่งก็รวมถึงยันต์ด้วยมาใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุด ก็คือ สมัยอยุธยา วิชาด้านไสยศาสตร์ในสมัยนี้ถือว่าเป็นวิชาชั้นสูง มีการเรียนและถ่ายทอดกันใน ราชสำนักหรือในกลุ่มคนชั้นสูงโดยมีพราหมณ์ปุโรหิตหรือพระเถระผู้มีความรู้ด้านนี้เป็นผู้ให้

การศึกษา ถ่ายทอดสืบต่อกัน นอกจากนี้ยังมีไสยศาสตร์ที่เป็นแบบฉบับของชาวบ้านทั่วไปซึ่งก็มีการเรียนรู้ ถ่ายทอดกันต่อมาจนมีรูปแบบที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากมีการนำยันต์ไปใช้เป็นองค์ประกอบของวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลังชนิดต่าง ๆ แต่เมื่อก้าวสรุปแล้วยันต์ไทยจะมีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ยันต์ที่ใช้ลงในแผ่นผ้า โลหะ หรือเครื่องรางของขลังต่าง ๆ และยันต์ที่สักบนผิวหนังของมนุษย์

เรื่องนี้อาจยืนยันถึงการเกิดขึ้นของยันต์ไทยก็คือ อิทธิพลของพุทธศาสนาเถรวาทนิกายมัตถยานหรือพุทธแบบตันตระที่แผ่เข้ามาในประเทศไทยในช่วง พ.ศ. ๑๕๐๐ ซึ่งรับเอาลัทธิไสยศาสตร์แบบพราหมณ์มาผสมผสานกับหลักพุทธศาสนาจนเกิดรูปแบบของพุทธแนวใหม่ที่เน้นการท่องบ่นเวทมนต์ คาถา และนำเวทมนต์ คาถามาใช้ประกอบพิธีต่าง ๆ โดยเฉพาะยันต์ไทยอันเป็นผลรวมของความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ พุทธศาสนา และไสยศาสตร์เข้าด้วยกัน

พัฒนาการของยันต์ไทยข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในประเด็นว่ายันต์ไทยมีมาตั้งแต่โบราณ เป็นความเชื่อของคนที่อยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ เช่น พม่า ลาว เขมร และไทย แต่แหล่งที่มาของยันต์ไทยจะแตกต่างกัน บางท่านเห็นว่า รับมาจากพุทธศาสนาเถรวาทนิกายมัตถยานที่ได้รับความเชื่อเรื่องนี้มาจากศาสนาพราหมณ์ บางท่านเห็นว่ารับมาจากเขมรเพราะสรุปจากอักขระและคาถาที่ใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์ไทยภาคกลางซึ่งส่วนใหญ่จะเขียนด้วยอักขระขอม และบางท่านก็เห็นว่า ยันต์ไทยน่าจะมีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทย เพราะคนไทยนับถือผีสงสาร เทวดามาก่อนจึงได้นำเอาวิธีการทางไสยศาสตร์หรือยันต์มาใช้เพื่อป้องกัน ขัปไล่สิ่งเหล่านี้

๓. ด้านรูปแบบของยันต์ไทยพบว่า รูปแบบของยันต์ไทยจะมีความหลากหลายไปตามคติของอาจารย์แต่ละท่านที่สืบทอดองค์ความรู้มาจากบูรพาจารย์ของตนและอีกส่วนหนึ่งก็เป็นรูปแบบที่อาจารย์แต่ละท่านได้คิดขึ้นใหม่ตามความเชื่อของตนและความต้องการของคนในสังคม แต่เมื่อจัดประเภทแล้วจะมีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๓.๑ จัดตามรูปทรงและลักษณะมีอยู่ ๗ ประเภท คือ (๑) ทรงกลม เรียกว่า ยันต์กลมหรือยันต์ดวง (๒) ทรงสามเหลี่ยม เรียกว่า ยันต์สามเหลี่ยมหรือยันต์สามมุม (๓) ทรงสี่เหลี่ยม เรียกว่า ยันต์สี่เหลี่ยมหรือยันต์สี่มุม ยันต์ทั้งสามชนิดนี้ถ้ามีเส้นที่ลากไปมาเป็นช่องภายในยันต์จะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ยันต์ตาราง (๔) ยันต์รูปผสม คือยันต์ที่มีรูปทรงเลขาคณิตทั้ง ๓ อย่างรวมอยู่ด้วยตั้งแต่ ๒ รูปขึ้นไป (๕) ยันต์รูปทรงอิสระคือ ยันต์ที่มีรูปทรงที่แตกต่างไปจากรูปแบบของยันต์ที่กล่าวมาแล้วซึ่งพบว่ามีรูปลักษณะอย่างหลากหลาย (๖) ยันต์อักขระที่เขียนเฉพาะตัวอักขระที่เป็นหัวใจต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะพบตามเหรียญพระหรือวัตถุมงคลอื่น ๆ เช่น มีดหมอ เป็นต้น (๗) ยันต์นะที่เขียนเป็นรูปตัว นะ แบบต่าง ๆ ซึ่งมีไม่ต่ำกว่า ๑๐๘ รูปแบบ (๘) ยันต์รูปภาพซึ่งมีอยู่อย่างหลากหลายเช่นกันทั้งรูปพระพุทธรูปเจ้า พุทธสาวก เทพ ยักษ์ มนุษย์ สัตว์ และวัตถุอื่น ๆ

ความหลากหลายของรูปแบบยันต์ดังกล่าวพบว่ามีนำมาใช้ใน ๒ ลักษณะ คือ (๑) นำมาใช้ลงในวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง และวัตถุดิบ ๆ ด้วยการจาร การเขียน หรือการแกะสลัก ทั้งรูปทรง รูปภาพ อักษร และเลขยันต์ลงไป (๒) นำมาใช้สักตามร่างกาย ซึ่งรูปแบบของยันต์ไทย ที่นำมาใช้อย่างหลากหลายทั้ง ๒ ลักษณะนั้นจะสัมพันธ์กับเรื่องที่เป็นเอกลักษณ์ของยันต์ไทย ๓ ประการ คือ

๓.๑.๑ ศิลปะที่มุ่งให้เกิดความสวยงามตามรูปทรง ลายเส้น ภาพ และ ส่วนประกอบอื่น ๆ ที่จัดลำดับได้อย่างกลมกลืน ทำให้เกิดความงามตามศิลปะแขนงจิตรกรรม

๓.๑.๒ เรื่องราวและคติธรรม รูปแบบของยันต์ไทยไม่มุ่งไปที่ความสวยงาม หรือศิลปะเพียงอย่างเดียว แต่ยังเรื่องราวและความหมายที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบในยันต์แต่ละ อย่างทั้งลายเส้น รูปทรง อักษร ตัวเลข รูปภาพ ชื่อยันต์ และองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะ เกี่ยวกับรัตนตรัย นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอีกมากมาย

๓.๑.๓ อานุภาพของยันต์ด้านต่าง ๆ ที่มุ่งไปที่ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ถือว่าเป็นจุดเด่นของยันต์ไทย เนื่องจากเป็นเรื่องที่คนทั่วไปรู้จักกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งมี อยู่อย่างหลากหลายตามข้อสรุปที่จะกล่าวในข้อต่อไป

๓.๒ จัดตามอานุภาพของยันต์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายตามชนิดของยันต์แต่ละ ประเภท แต่เมื่อกล่าวสรุปแล้วจะมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

๓.๒.๑ อานุภาพในทางที่ดี คืออานุภาพที่ช่วยให้ผู้บูชาประสบกับสิ่งที่ต้องการ ได้แก่ โชคลาภ ค้าขายดี มั่งมีทรัพย์สิน เมตตามหานิยม มีเสน่ห์ คนรักคนชอบ คงกระพันชาตรี แคล้วคลาด กำบังกาย มหาอุด จั๊งง ป้องกันคุณไสย เสน่ห์ยาแฝด เสนียดจัญไร ภูต ผี ปีศาจ คลอดบุตรง่าย ป้องกันพิษผลจากการทำลายของศัตรูพืช ป้องกันรักษาเด็ก ตรวจโรค ป้องกันหรือ รักษาโรค ทำให้เกิดสิริมงคล ปราบสัตว์พศ เสริมอำนาจบารมี ยศ ตำแหน่งให้เจริญก้าวหน้า เรียกทรัพย์ ทำให้ศัตรูกลายเป็นมิตร ชนะคดีความ และป้องกันคนใส่ความ ซึ่งยันต์บางชนิดก็มี อานุภาพเด่นบางด้าน แต่ยันต์บางชนิดก็มีอานุภาพหลายด้าน เห็นได้จากยันต์เกราะเพชรของพระ ราชพัฒน์โสภณ วัดทุ่งเศรษฐีที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น ป้องกันภัย ภูต ผี ปีศาจ ขับไล่ อำนาจชั่วร้าย เสริมสิริมงคล เป็นต้น และอานุภาพของยันต์ข้อนี้จัดเข้าในไสยศาสตร์ขาว (white meigs) ที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ศรัทธา เห็นได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดและกลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เชื่อว่าอานุภาพของยันต์ด้านต่าง ๆ มีอยู่จริง และการใช้ยันต์มีผลโดยรวมต่อ การสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ในระดับมากถึงมากที่สุด

๓.๒.๒ อานุภาพในทางที่ไม่ดีคือ อานุภาพของยันต์ที่ถูกนำไปใช้ทำร้ายผู้อื่น ให้ได้รับความเสียหายหรือเป็นอันตรายถึงขั้นเสียชีวิตได้ เช่น ทำเสน่ห์ให้สาวหลงรัก ทำให้สตรีไม่ อาจหาสามีได้ ทำให้ผิวเมื่อยจากกัน เป็นบ้าหรือฉิบหาย ทำให้ผู้ถูกกระทำฉิบหายหรือตาย และทำ

ให้ศัตรูมีอันเป็นไปตามที่แข่งไว้ อานุภาพของยันต์ข้อนี้จัดเข้าในไสยศาสตร์ดำหรือมนต์ดำ (black magic)

สำหรับมูลเหตุที่ทำให้รูปแบบของยันต์ไทยมีความหลากหลายนั้นพบว่ามาจากหลายปัจจัย เท่าที่พบจะเป็นเรื่องต่อไปนี้

๑) ความต้องการที่จะใช้ยันต์เพื่อเป็นคุณูปการแก่ศาสนาและสังคม ซึ่งเกิดจากความซาญฉลาดของโบราณจารย์ที่นำยันต์มาใช้เป็นเครื่องมือถ่ายทอด เรียนรู้พุทธศาสนาและดึงคนให้เข้าหาแก่นของพุทธศาสนา จึงได้คิดค้นรูปแบบของยันต์ที่สามารถใช้สื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนานั้น ๆ ขึ้นมา

๒) ความต้องการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตนขึ้นมาให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับคติความเชื่อ ความคิดของอาจารย์แต่ละท่าน เช่น ยันต์พุทธซ้อนที่เป็นอัตลักษณ์ของวัดสุทัศน์ฯ ยันต์อะระหังอัตลักษณ์ของวัดปากน้ำ และยันต์ห้าแถวของอาจารย์หนู กันภัย เป็นต้น

๓) ความต้องการปัจจัยลาภผลที่เกิดจากยันต์ ส่งผลให้อาจารย์บางส่วนคิดประดิษฐ์ยันต์ที่มีรูปลักษณะที่แปลก ๆ แตกต่างไปจากที่เคยมีมา เพื่อหวังดึงศรัทธาจากคนที่ชอบรูปแบบใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำกับของเดิม ซึ่งพบว่า ลายยันต์ที่ใช้สักตามร่างกายในบางสำนักจะมีอย่างหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาได้เลือกตามความชอบใจ ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องความสวยงาม แต่ก็ไม่ใช่ละเลยเรื่องความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ยกเว้นร้านที่สักเพื่อความสวยงาม

๔) ค่านิยมของคนแต่ละยุคสมัยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดรูปแบบยันต์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น สมัยบ้านเมืองที่ประสบกับภัยสงคราม ยันต์ที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ส่วนใหญ่จะเป็นยันต์ประเพณีป้องกันภัย แคล้วคลาด คงกระพันชาตรี มหาอุด จั๊งง หรือยุคสมัยที่ข้าวยาก หนักแวง ยันต์ที่เกิดขึ้นในสมัยนี้จะเป็นยันต์ประเภทค้าขายดี โชคลาภ เรียกทรัพย์ หรือในยุคปัจจุบันที่คนบางส่วนนิยมสักยันต์ห้าแถว ซึ่งเชื่อกันว่าสามารถหนุนดวงชะตาของผู้ที่สักยันต์ประเภทนี้ให้ดีขึ้น เป็นต้น

ภาพรวมของรูปแบบยันต์ที่มีความหลากหลายจะขึ้นอยู่กับคติของอาจารย์แต่ละท่าน แต่ละสำนักที่คิดประดิษฐ์รูปแบบยันต์ขึ้นมาให้สอดคล้องกับเรื่องและความหมายของเรื่องที่ต้องการจะสื่อ และอานุภาพของยันต์ที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคมให้แก่ผู้ศรัทธาเป็นสำคัญ

๕. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของยันต์ไทยกับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมไทยพบว่า รูปแบบของยันต์ไทยจะเกิดขึ้นอย่างมีนัยสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคม ดังผลสรุปแต่ละด้านต่อไปนี้

๔.๑ ด้านความเชื่อพบว่า ยันต์ไทยเป็นองค์รวมของความเชื่อหลายอย่างที่มีผสมผสานกันอย่างลงตัว ซึ่งเมื่อกล่าวสรุปแล้วจะอยู่ในกรอบของความเชื่อหลัก ๔ ประการ คือ

๔.๑.๑ ความเชื่อในอำนาจเหนือมนุษย์ที่มองไม่เห็นตัว แต่เชื่อกันว่าสามารถให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ ส่งผลให้เกิดความกลัวและพยายามหาทางป้องกันหรือขจัดอำนาจเหล่านั้น ความเชื่อที่กล่าวถึงนี้ได้แก่ความเชื่อต่อไปนี้

๔.๑.๑.๑ ความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ วิญญาณร้ายได้ทำให้เกิดยันต์ที่มีอำนาจป้องกันภูต ผี ปีศาจ วิญญาณร้าย เช่น ยันต์กันปีศาจ ยันต์ตราพระอิศวร ยันต์ตรีนิสิงเหใหญ่ ยันต์พระพิฆเนศวร ยันต์ผูกข้อมือเด็ก ยันต์เทวาประสิทธิ์ ยันต์ปิดประตูเรือนกันผีปอบ และยันต์กันพราย เป็นต้น

๔.๑.๑.๒ ความเชื่อเรื่องอำนาจความชั่วร้าย ได้แก่ เสนียดจัญไร เรื่องที่เป็นอัปมงคลแก่ชีวิต คนไทยเชื่อว่า เรื่องเหล่านี้มีอยู่จริงและมีอิทธิพลต่อชีวิตในทางลบ ส่งผลให้เกิดความกลัว ความเชื่อดังกล่าวได้ทำให้เกิดยันต์ที่มีอำนาจป้องกันหรือขจัดอำนาจเหล่านี้ เช่น ยันต์สัพพะโภคทรัพย์ และยันต์อิติปิโสชั้นยอดและชั้นฐาน เป็นต้น

ตัวอย่างของยันต์ที่กล่าวมาสามารถยืนยันได้ว่า ยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างมีนัยสัมพันธ์กับความเชื่อพื้นฐานของคนไทยหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าความเชื่อพื้นฐานของคนไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดยันต์ไทยประเภทต่าง ๆ ตามที่กล่าวแล้ว ซึ่งผลการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณ วัดทุ่งเศรษฐีที่มุ่งไปที่ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เป็นสำคัญ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ระบุว่าเชื่อเรื่องยันต์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจด้านต่าง ๆ จริง และใช้ยันต์เพื่อป้องกันภูต ผี ปีศาจ อำนาจชั่วร้าย และภัยอันตรายต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่ว่า ความไม่รู้ และความกลัวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์แสวงหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ลดความกลัว

๔.๑.๒ ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์พบว่ายันต์ไทยมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ผสมผสานอยู่มากในเรื่องต่อไปนี้

๔.๑.๒.๑ เทพเจ้าพบว่า เทพที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยันต์ไทยมากที่สุดได้แก่ เทพตรีมูรติ ซึ่งเป็นเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ ๓ องค์ คือ พระพรหม พระศิวะหรือพระอิศวร และพระวิษณุหรือพระนารายณ์ ซึ่งโบราณจารย์ได้นำภาพ ชื่อ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทพเหล่านี้มาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์อย่างหลากหลาย เช่น ยันต์มหาพรหมขว้างจักร ยันต์ธงชัยพระอิศวร ยันต์นารายณ์เกลื่อนสมุทร นอกจากนี้ ยังมีเทพอื่น ๆ อีกหลายองค์ที่ชาวไทยนับถือเช่น พระพิฆเนศที่ปรากฏในยันต์พระฆเนศวร และพระอินทร์ที่ปรากฏในยันต์ธงชัยพระอินทร์ เป็นต้น เทพที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทยที่พบมากที่สุดที่ยันต์ไทย คือ พระนารายณ์หรือพระวิษณุ

ทั้งนี้เป็นเพราะชาวไทยเชื่อว่า เทพองค์นี้มีฤทธานุภาพมาก สามารถปราบพวกอธรรมที่มาทำลายโลกและมนุษย์ได้ รวมถึงเทพองค์นี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากเทพ เห็นได้จากชื่อของพระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์จะปรากฏนามของเทพองค์นี้ เช่น พระนารายณ์มหาราช เป็นต้น ดังนั้นความเชื่อเรื่องเทพจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดยันต์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีเทพเข้ามาเป็นองค์ประกอบหลักของยันต์นั้น ๆ เรื่องนี้สอดคล้องกับโองการที่ใช้อ่านในพิธียันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณ วัดทุ่งเศรษฐีพบว่า มีการอัญเชิญเทพองค์สำคัญในศาสนาพราหมณ์ที่ชาวไทยเคารพนับถือ เช่น พระอินทร์ พระพรหม และพระนารายณ์ เป็นต้นมาร่วมพิธีเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ด้วย

๔.๑.๒.๒ ความเชื่อเรื่องคุณไสยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ (มนต์ดำ) ที่มีพื้นฐานความเชื่อมาจากคัมภีร์อาถรรพเวท คนไทยเชื่อว่า เรื่องนี้มีอยู่จริงและมีอำนาจทำอันตรายแก่ชีวิตของตนได้ ความเชื่อดังกล่าวได้ทำให้เกิดยันต์ที่มีอานุภาพป้องกันคุณไสย เช่น ยันต์พระยายันต์ และยันต์เทวาประสิทธิ์ เป็นต้น แม้พิธีการเป่ายันต์เกราะเพชรผู้ศรัทธาก็เชื่อกันว่า สามารถป้องกันคุณไสยได้เช่นกัน

๔.๑.๒.๓ อักขระหรือคาถาอาคมที่ใช้ในยันต์หรือไสยศาสตร์เดิมที่จะเป็นเรื่องราวของพระเวทในศาสนาพราหมณ์ แต่ภายหลังจากที่มีการผนวกเอาความเชื่อและหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเข้าไปแทนที่ เวทมนต์คาถาในศาสนาพราหมณ์ก็ลดลง แต่ก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ในยันต์ไทยทั่วไป เช่น ม อ อุ ตามคติเดิมย่อมาจากชื่อของเทพตรีมูรติ ซึ่งเป็นเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ ๓ องค์ คือ ม ย่อมาจากพระพรหม อ ย่อมาจาก พระศิวะ และอุ ย่อมาจาก พระวิษณุ (สระ อุ) หัวใจพระอิศวรคือ ส อ น ก โท หรือคาถาที่ใช้เสกยันต์ยมสลักเกาที่ว่า โอม พระอินทร์เสด็จลงมาให้กูระงับพระเทวดาและพระนาคา ทั้งพระสนธยาแลราตรีโอหิ เอหิระงับหลับ นิงกลิ่งดั่งผีตายสวาหับ เป็นต้น

๔.๑.๒.๔ พิธีกรรมที่ใช้ในยันต์ไทยนั้นจะเป็นพิธีที่เนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์ และไสยศาสตร์ เช่น การบวงสรวงเทพ การบวงสรวงบูรพาจารย์หรือการบูชาครู การเขียน การลงอักขระหรือคาถาอาคม เป็นต้น ซึ่งชาวไทยมีความเชื่อว่า พิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ยันต์มีความเข้มขลัง มีอานุภาพต่าง ๆ ตามที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้ในยันต์แต่ละชนิด พิธีกรรมจัดเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่จะทำให้ยันต์นั้นมีความเข้มขลัง ศักดิ์สิทธิ์ และมีอานุภาพสูงสุด แต่พิธีกรรมที่จัดขึ้นนั้นจะต้องทำตามที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้ทุกประการ เรื่องที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะมีในพิธีการเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณด้วย

ข้อสรุปด้านปัจจัยทางความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่ทำให้เกิดรูปแบบของยันต์ไทยก็คือ เทวานุภาพ หมายถึง อานุภาพของเทพองค์สำคัญในศาสนาพราหมณ์ที่คนไทยเคารพบูชา และเชื่อว่า สามารถปกป้อง รักษา ค้ำครอง และดลบันดาลเรื่องที่ยปรารถนาให้แก่ตนได้ สอดคล้อง

กับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในพิธีการเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพิธีฉัตรมงคล (หลวงพ่อดวง
วินัย ญาณวินโย) วัดทุ่งเศรษฐีที่ว่า เนื้อหาของโองการหรือคาถาที่ใช้ในการเป่ายันต์จะมีเรื่องของ
เทพที่มีอิทธิฤทธิ์ในศาสนาพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากทั้งพระอินทร์ พระพรหม
พระศิวะ พระนารายณ์ และพระพิฆเนศ เป็นต้น รวมถึงอักขระ คาถาอาคมที่ผสมผสานคติแบบ
พราหมณ์ และที่สำคัญก็คือ พิธีกรรมดังกล่าวแม้จะมีการนำเอาพิธีทางพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเรื่อง
หลักก็ตาม แต่คติทางศาสนาพราหมณ์ก็ยังคงรักษาอยู่ เห็นได้จากการบวงสรวงเทพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์
การไหว้ครูที่ทำก่อนเป่ายันต์ที่เนื้อหาส่วนใหญ่ก็เป็นการอัญเชิญเทพและเทวีต่าง ๆ ในศาสนา
พราหมณ์ รวมถึงกุมารทองที่เป็นความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เพื่อให้เกิดอิทธิฤทธิ์ในด้านต่าง ๆ ด้วย

๔.๑.๓ ความเชื่อในศาสนาพุทธแบบตันตระหรือมंत्रยานที่ได้อิทธิพลความ
เชื่อจากอภิปรัชญาในศาสนาพราหมณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดยันต์ไทยรูปแบบต่าง ๆ โดยมึ
การนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในพุทธศาสนามาใช้หลายเรื่อง เช่น

๔.๑.๓.๑ อิทธิปาฏิหาริย์ ทั้งของพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวก เช่น ยันต์
พระเจ้าเปิดโลกที่มีนัยกล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงบันดาลให้ผู้ที่อยู่ในสวรรค์ โลกมนุษย์ และนรกเห็น
กันหมด ยันต์พระโมคคัลลานะต่อกระดูกที่กล่าวถึงอิทธิฤทธิ์ของพระมหาโมคคัลลานะว่าสามารถ
ประสานร่างกายของท่านที่ถูกโจร ๕๐๐ ร้อยทูปตีจนแหลกละเอียดให้กลับมามีสภาพเหมือนเดิม
ด้วยอำนาจ และยันต์พระสิวลีที่กล่าวถึงพระสิวลีที่เป็นผู้เลิศด้วยลาภสักการะ เป็นต้น

๔.๑.๓.๒ อำนาจของพระรัตนตรัยพบว่า คนไทยมีความเชื่ออำนาจของ
พระรัตนตรัยในเชิงฤทธิ์อำนาจว่า สามารถปกป้องรักษา คุ้มครอง ป้องกันภัย และดลบันดาลสิ่งที่
ปรารถนาให้ได้ เห็นได้จากอักขระหรือคาถาที่ใช้ลงหรือเสกยันต์ที่โบราณจารย์นำมาใช้มากที่สุด
ในยันต์ไทยก็คือ หัวใจพระรัตนตรัย เช่น ยันต์ธงไตรรัตน์ที่เชื่อว่ามีอำนาจทำให้เกิดโชคลาภ และ
อยู่เย็นเป็นสุข เป็นต้น

๔.๑.๓.๓ ด้านความเชื่อในอำนาจของหลักธรรมพบว่า โบราณจารย์ได้
นำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนามาใช้ลงยันต์และเสกยันต์ไทยอย่างหลากหลาย เช่น โพชฌงค์
และพลญาณ ๑๐ ที่ใช้ลงยันต์ตะกรุดดอกจันทร์ ยันต์หัวใจปลมั่งที่ลงด้วยอักขระหัวใจอริยสัจสี่ซึ่ง
เชื่อกันว่า มีอำนาจด้านคงกระพันชาตรี เป็นต้น

๔.๑.๓.๔ ด้านความเชื่อในอำนาจของเวทมนต์คาถาหรือเรื่องที่ปรากฏ
ในวรรณกรรมทางพุทธศาสนา เช่น หัวใจชะงูสิขี้ซึ่งมีที่มาจากเรื่องมาณพหนุ่มจับใจในอรรถกถา
ธรรมบทที่กล่าวถึงมาณพคนหนึ่งที่ได้เรียนมนต์จากสำนักของอาจารย์ท่านหนึ่งเพียงแค่บทเดียวว่า
“ชะงูสิขี้ ชะงูสิขี้ ก็กรรม อะหังปิ ตัง ชานามิ ชานามิ แปลว่า เจ้าจะพยายามไปทำไม เจ้าจะ
พยายามไปทำไม เรา รู้จักเจ้า (หรือเรารู้ว่าเจ้ากำลังจะทำอะไร)” เป็นเหตุให้ใจที่ได้ยินมนต์บทนี้
เข้าใจผิดคิดว่ามาณพคนดังกล่าวรู้ตัวว่าพวกตนกำลังจะเข้าไปขโมยทรัพย์สิน จึงได้พากันหนีไป

เรื่องนี้เป็นที่มาของคาถาป้องกันภัย (โจร) ที่โบราณจารย์ได้นำมาใช้เสกและลงยันต์สะกดที่เชื่อกันว่า สามารถป้องกันอันตรายได้ เป็นต้น

๔.๑.๓.๕ ด้านความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของปฐมนิเวศวัตถุพบว่าโบราณจารย์ยังได้นำสิ่งที่เกี่ยวกับพุทธศาสนามาใช้เป็นชื่อและส่วนประกอบของยันต์ เช่น ดอกบัวที่เป็นดอกไม้ประจำพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์กัลปาวุธ ยันต์บัวคู่ ยันต์ดอกบัว เจดีย์ที่ปรากฏในยันต์เจดีย์ และธรรมจักรที่ปรากฏอยู่ในยันต์ธรรมจักร เป็นต้น ซึ่งชาวไทยบางส่วนเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้ยันต์เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ เห็นได้จากยันต์ประทุมชาติ (ปทุมชาติ) ที่เชื่อกันว่าจะทำให้เกิดมหามงคลแก่ผู้บูชา เป็นต้น

ข้อมูลที่ได้เอกสารจะสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตในประเด็นที่ว่า ผู้ที่สร้างยันต์และผู้ศรัทธาเชื่อในอำนาจของพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณในความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่า สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในยันต์ไทยจะทำให้เกิดพุทธคุณที่ศักดิ์สิทธิ์

๔.๑.๔ ด้านความเชื่อในไสยศาสตร์พบว่า ความเชื่อเรื่องนี้เป็นความเชื่อหลักของยันต์ไทย หลักฐานที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้คือ อานุญาตของยันต์ด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วจะสอดคล้องกับประเภทของไสยศาสตร์ ๒ ประการ คือ

๔.๑.๔.๑ ไสยศาสตร์ขาว (white magic) คือไสยศาสตร์ที่มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันภัย อันตรายที่เกิดจากธรรมชาติ การกระทำของมนุษย์ และอำนาจที่มองไม่เห็นตัวตน เรื่องที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้ ได้แก่ ยันต์ที่เชื่อกันว่ามีอานุญาตด้านป้องกันภูต ผี ปีศาจ คุณไสย เสนียดจัญไร แคล้วคลาด คงกระพันชาตรี มหาอุด จิ้งจก ยันต์ป้องกันเด็ก คู่มครองพืชผล สัตว์เลี้ยง กำราบสัตว์พศ ป้องกันไฟไหม้ และป้องกันฟ้าผ่า เป็นต้น อีกประการหนึ่งของไสยศาสตร์ประเภทนี้ได้ถูกนำมาใช้บันดาลเรื่องที่มีมนุษย์ปรารถนาให้สำเร็จ เรื่องที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้ ได้แก่ ยันต์ที่เชื่อกันว่ามีอานุญาตด้านโชคลาภ เมตตามหานิยม เสริมอำนาจ บารมี ยศ ตำแหน่ง เสริมสิริมงคล เรียกทรัพย์ คลอดบุตรง่าย และรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น ซึ่งยันต์ไทยส่วนใหญ่จะจัดเข้าในไสยศาสตร์ประเภทนี้

๔.๑.๔.๒ ไสยศาสตร์ดำหรือมนต์ดำ (black magic) คือไสยศาสตร์ที่นำมาใช้เพื่อทำร้ายคนอื่น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ยันต์ไทยบางส่วนถูกนำไปใช้ในลักษณะนี้ เช่น ยันต์ผูกหุ่น ยันต์มหารำลึก มหารำจวน ยันต์สาธิตาที่ใช้ไปในทางทำให้สาวหลงรัก ยันต์พุทธจักรที่ทำให้ผู้อื่นฉิบหาย ยันต์หม้ายชันหมากที่ทำให้สตรีไม่อาจหาสามีได้ ยันต์จักรแตกที่ทำให้หัวเมียจากกัน เป็นบ้าหรือฉิบหาย ยันต์พระกาฬที่ทำให้ผู้ถูกกระทำถึงตายหรือฝังไว้ที่ได้ถุนเรือนให้เจ้าของเรือนฉิบหาย และยันต์แข่งศัตรูที่ทำให้ศัตรูมีอันเป็นไปตามความปรารถนา เป็นต้น

ตัวอย่างของยันต์ไทยกับประเภทของไสยศาสตร์ข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องนี้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดยันต์ไทยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ที่ศรัทธาทั้งในแง่ของการป้องกันภัย อันตราย และในแง่ของการบันดาลเรื่องที่น่าปรารถนาให้สำเร็จ ซึ่งก็มีทั้งเรื่องที่ดีงาม ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย และเรื่องที่ทำให้ผู้ได้รับความเสียหาย เรื่องนี้จะสอดคล้องกับผลการวิจัยภาคสนามที่กลุ่มตัวอย่างเข้าใจว่า ยันต์ไทยเป็นเรื่องความเชื่อทางไสยศาสตร์

นอกจากความเชื่อหลักที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดยันต์ไทยที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีความเชื่ออื่น ๆ ประกอบอีก เช่น ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามที่เข้ามาช่วยให้พิธีกรรมการเขียนยันต์ไทยนั้นเกิดความสมบูรณ์ เห็นได้จากโบราณจารย์หรืออาจารย์ผู้เขียนยันต์ในสมัยต่าง ๆ จะกำหนดวัน เวลาที่ดีที่สุด เรียกว่า ฤกษ์งามยามดี เหมาะแก่การประกอบพิธีการเขียนยันต์ โดยเฉพาะวันเสาร์ห้า คือ วันเสาร์ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๕ ที่โบราณจารย์หรือเกจิอาจารย์ไทยนิยมเขียนยันต์และสร้างเครื่องรางของขลังต่าง ๆ สอดคล้องกับพิธีการเป่ายันต์เกราะเพชรที่ตามคติของหลวงพ่อบานเจ้าตำรับจะเลือกทำให้ในวันเสาร์ห้าเท่านั้น

ผลการสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ไปในทิศทางเดียวกันคือ ทั้งผู้สร้างและผู้ศรัทธาเชื่อว่ายันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอานุภาพด้านต่าง ๆ และสามารถทำให้เขาได้รับสิ่งที่ต้องการได้จริง และยันต์ไทยเป็นความที่ผสมผสานกันระหว่างพราหมณ์ พุทธ และไสยศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรที่พบว่าพิธีกรรมดังกล่าวเป็นพิธีที่ผสมผสานของความเชื่อของพราหมณ์ พุทธ และไสยศาสตร์เข้าด้วยกันอย่างลงตัว

๔.๒ ด้านปัญหาเกี่ยวกับชีวิตพบว่า ปัญหาชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดยันต์ประเภทต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนทั้งในระดับปัจเจกชนและสังคม ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน เรื่องนี้วิเคราะห์จากอานุภาพของยันต์ด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่หลายประการ แต่อาจจัดเป็นกลุ่มเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างยันต์กับปัญหาชีวิตของมนุษย์ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวไว้ในบทที่ ๓ ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ความไม่รู้ไม่ ความไม่เข้าใจในข้อเท็จจริงในธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือเรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิตบางเรื่อง จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างมีนัยสัมพันธ์กับแนวคิดที่ว่า ความไม่รู้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อในยุคโบราณ ดังตัวอย่างของยันต์ต่อไปนี้

๔.๒.๑.๑ ตัวธรรมชาติ เช่น ยันต์ป้องกันศัตรูหรือโรคพิษ ยันต์ป้องกันโรคระบาด และยันต์กำราบสัตว์พศ เป็นต้น

๔.๒.๑.๒ ปราบกฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ยันต์ป้องกันฟ้าผ่า และยันต์ป้องกันไฟไหม้ (ไฟป่า) เป็นต้น

๔.๒.๑.๓ เรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิต เช่น ยันต์รักษาหรือป้องกันไข้ ยันต์ทำให้คลอดบุตรง่าย เมตตามหานิยม โชคลาภ คำขายดี เรียกทรัพย์ ทำให้เงินทองไม่ขาดมือ รวมถึงยันต์ที่นำไปใช้ทำร้ายผู้อื่น เช่น ยันต์ผูกหุ่น ยันต์สาธิตาที่มุ่งให้หญิงหลงรัก ยันต์พุทธจักรที่ทำให้ผู้อื่นฉิบหาย ยันต์พระกาฬที่ทำให้ผู้ถูกกระทำถึงตายหรือใช้ฝังใต้ถุนเรือนทำให้เจ้าของบ้านฉิบหาย เป็นต้นซึ่งพบว่าเนื้อหาของยันต์เหล่านี้ทั้งอักขระและคาถามีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น ยันต์ที่ใช้ในลักษณะนี้จึงเกิดความไม่รู้ไม่เข้าใจความจริงด้วย

๔.๒.๒ ความกลัวภัย อันตราย จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างมีนัยสัมพันธ์กับทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่ว่า ความกลัวเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อ เห็นได้จากประเภทของยันต์ไทยที่เกิดขึ้นเพื่อขจัดความกลัวในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

๔.๒.๒.๑ ความกลัวต่ออำนาจของภูต ผี ปีศาจ ได้ก่อให้เกิดยันต์ประเภทที่มีอานุภาพป้องกัน ขจัดภูต ผี ปีศาจ เช่น ยันต์ตราพระอิศวร ยันต์ตรีนิสิงเหใหญ่ เป็นต้น

๔.๒.๒.๒ ความกลัวต่ออำนาจลึกลับ คือ คุณไสย เสนียดจัญไร และเรื่องอัปมงคลได้ก่อให้เกิดยันต์ที่มีอานุภาพสามารถป้องกันหรือแก้คุณไสย เสนียดจัญไร เช่น ยันต์สัพพะโกภัทธ ยันต์อิติปิโสชั้นยอดและชั้นฐาน เป็นต้น

๔.๒.๒.๓ ความกลัวภัยจากมนุษย์ที่จะทำร้ายด้วยศาสตราวุธได้ก่อให้เกิดยันต์ประเภท**แคล้วคลาด** ศาสตราวุธที่ยิงมาไม่สามารถถูกต้องกาย เช่น ยันต์เกราะแก้ว ยันต์นะโมตาบอด เป็นต้น ยันต์ประเภท**คงกระพันชาตรี** ศาสตราวุธไม่สามารถทำอันตรายร่างกายได้ เช่น ยันต์หัวใจปถมัง ยันต์ตะกรุดคงทน เป็นต้น ยันต์ประเภท**มหาอุด** อาวุธที่ศัตรูนำมาใช้ทำร้ายไม่สามารถทำงานได้ อาทิ ปืนยิงไม่ออก เช่น ยันต์ตะกรุด ๕ ดอก ยันต์พะเนียงแตก ยันต์ประเภท**จิ้งจก** ศัตรูไม่สามารถทำอันตรายใด ๆ ได้เลย เช่น ยันต์จิ้งจก เป็นต้น

๔.๒.๒.๔ ความกลัวทั่วไป ทั้งภูต ผี ปีศาจ อำนาจลึกลับ คุณไสย ภัยที่เกิดจากมนุษย์ สัตว์ร้าย และธรรมชาติ ได้ก่อให้เกิดยันต์ประเภทป้องกันภัย อันตรายทั้งปวง เช่น ยันต์ปิตทวาร และยันต์ราชสีห์ เป็นต้น

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ความกลัวเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนหันไปพึ่งยันต์หรือวัตถุมงคลที่มียันต์เป็นองค์ประกอบที่พบ ได้แก่ กลัวความไม่มั่นคงในชีวิต ภัยอันตรายในรูปแบบต่าง ๆ กลัวโจรผู้ร้าย กลัวไฟไหม้ กลัวคนไม่รัก ไม่เมตตา และกลัวอำนาจที่มองไม่เห็น เช่น คุณไสย เสนียดยาแฝด ภูต ผี ปีศาจ และวิญญาณร้าย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นเรื่องของความทุกข์ ความไม่มั่นใจที่เกิดจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของตน ทั้งนี้จะสัมพันธ์กับอาชีพหรือหน้าที่ของแต่ละคนเป็นสำคัญ เช่น พ่อค้า แม่ค้าจะกลัวขายของไม่ได้ จึง

เลือกที่จะบูชายันต์หรือวัตถุมงคลที่มีอำนาจด้านเมตตา มหานิยม โชคลาภ ค้าขายดี คนที่รับราชการหรือพนักงานบริษัทจะบูชายันต์หรือวัตถุมงคลที่มีอำนาจด้านอำนาจ สิริมงคลบันดาลให้เกิดบารมี ความก้าวหน้า เป็นต้น เรื่องนี้จะสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องอำนาจของยันต์เกราะเพชรที่ว่า มีอำนาจป้องกันภัย อันตรายต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีประสบแต่สิริมงคล ความสุข ความเจริญในชีวิตอีกด้วย

๔.๒.๓ ความต้องการการชดเชยหรือผลตอบแทนพบว่า ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างมีนัยสัมพันธ์กับทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่กล่าวถึงความต้องการการชดเชยเรื่องที่ขาดหรือหายไปจากชีวิต รวมถึงผลตอบแทนว่าเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อหรือศาสนาในสังคมโบราณดังตัวอย่างต่อไปนี้

๔.๒.๓.๑ ความต้องการที่พึง ที่ยึดเหนี่ยวทางใจ จากการศึกษาพบว่า ยันต์ไทยทั้งหมดเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่พึงที่ยึดเหนี่ยวเพื่อสร้างความมั่นใจในด้านต่าง ๆ ที่ผู้ศรัทธาคิดว่าขาดหายไปหรือลดน้อยลงไป

๔.๒.๓.๒ ความต้องการให้ตนเป็นที่ชื่นชมหรือต้องการให้คนอื่นรักใคร่เอ็นดู ส่งผลให้เกิดยันต์ประเภทเมตตา มหานิยมที่อำนาจให้ผู้บูชาเป็นที่รักใคร่ บูชาของคนทั่วไป เช่น ยันต์อิติปิโส ๘ ทิศ ยันต์พญาหงส์ทอง ยันต์มงกุฏ และยันต์องค์ศีล เป็นต้น

๔.๒.๓.๓ ความต้องการอำนาจ บารมี ยศ ตำแหน่งเป็นที่เกรงขามของบุคคลทั่วไป ได้ก่อให้เกิดยันต์ที่มีอำนาจที่ส่งเสริมเรื่องเหล่านี้ เช่น ยันต์ มหาอำนาจ ยันต์เสือโผน และยันต์พระเจ้าสิบชาติ เป็นต้น

๔.๒.๓.๔ ความต้องการสิริมงคล ส่งผลให้เกิดยันต์ประเภทเสริมสิริมงคล ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชีวิต เช่น ยันต์กสิกรรม ยันต์ธวัชชัย และยันต์ลงมงคล เป็นต้น

ความต้องการที่เป็นปัจจัยภายในตัวมนุษย์มิใช่มีเพียงแต่ความต้องการชดเชยในบางสิ่งหรือความต้องการผลตอบแทนในบางเรื่องเท่านั้น แต่ยังมีความต้องการที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดยันต์ในเชิงลบด้วย นั่นคือ ความต้องการที่จะทำร้ายบุคคลที่ตนไม่พึงพอใจหรือศัตรูส่งผลให้เกิดยันต์ประเภททำร้ายผู้อื่น เช่น ยันต์จักรแตกทำให้ผิวเมื่อยจากกัน เป็นบ้าหรือฉิบหาย ยันต์พระกาฬทำให้ผู้ถูกกระทำถึงตายหรือฝังใต้ถุนเรือนให้เจ้าของเรือนฉิบหาย เป็นต้น

ตัวอย่างของยันต์และความต้องการของคนไทยบางส่วนดังกล่าวได้ให้ข้อสรุปว่า ยันต์ไทยเกิดจากความไม่เชื่อมั่นในตัวเองที่มีมูลเหตุมาจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ และความกลัวทั้งสิ่งที่มองเห็นตัวตนและสิ่งที่มองไม่เห็นตัวตน แต่เชื่อกันว่า มีอำนาจทำอันตรายมนุษย์ได้ ส่งผลให้คนส่วนหนึ่งเกิดความไม่เชื่อมั่นในตัวเอง จำเป็นต้องหาที่พึ่งเพื่อทำให้ความเชื่อมั่นที่หายไปกลับมา และสร้างความเชื่อมั่นให้มากยิ่งขึ้น เห็นได้จากคนไทยบางส่วนได้นำยันต์มาช่วยสร้างความมั่นใจหรือชดเชยในบางสิ่งที่ตนขาดหายไป เช่น เมตตามหานิยม เป็นต้น ส่งผลให้ยันต์เข้ามามี

บทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่น สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ศรัทธาที่ตกทอดต่อกันมา อย่างยาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันแนวคิด ทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่ว่า ระบบ ความเชื่อเกิดขึ้นเพื่อชดเชยบางเรื่องที่มีมนุษย์คิดว่า ขาดหายหรือลดน้อยลงไป

ความต้องการของคนไทยที่กล่าวมาจะสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ ว่า คนส่วนหนึ่งที่เข้ามาสักยันต์ บูชาผ้ายันต์หรือวัดถุมงคลด้านเมตตา มหานิยมเพื่อความ เป็นสิริมงคล ให้คนรักใคร่ เมตตา เสริมดวงชะตา บารมี ทั้งนี้เป็นเพราะความไม่มั่นใจที่เกิดจากความ ทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เห็นตรงกันว่า ยันต์เป็นหรือสิ่ง ที่เนื่อง ด้วยยันต์เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจ ยันต์จึงอยู่ในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวที่สร้างความ เชื่อมั่นให้แก่ผู้ศรัทธา และยังสอดคล้องกับภาพรวมของผู้ที่เข้าร่วมพิธีที่ต้องการให้ชีวิตของตนมี ความสุข ความเจริญ ประสบกับสิ่งที่ดีงาม ปลอดภัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชีวิต เช่นเดียวกัน พิธีการเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณก็มีนัยที่กล่าวมา

๔.๓ ภาวะทางเศรษฐกิจพบว่า ปัญหาด้านเศรษฐกิจหรือปัญหาเรื่องปากท้องของ คนไทยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดรูปแบบหรือประเภทของยันต์ที่ตอบ สอนองความต้องการของผู้ ศรัทธาดังตัวอย่างของยันต์ ต่อไปนี้

๔.๓.๑ ความต้องการโชคลาภ ส่งผลให้เกิดยันต์ประเภทโชคลาภ สักการะที่มี อานุภาพให้ผู้บูชาได้ลาภ ผล ปัจจัยแบบไม่ต้องลงทุน ลงแรงอะไร เช่น ยันต์ธงมหาลาภ ยันต์ เทียนทอง และยันต์ธงมหाराช เป็นต้น

๔.๓.๒ ความต้องการให้การค้าขายดี มีผลกำไรดี ส่งผลให้เกิดยันต์ที่เชื่อกันว่า มี อานุภาพด้านนี้ เช่น ยันต์สำเภาทอง ยันต์ใส่กระถางรูปเรียกคนมาซื้อสินค้า และยันต์พระสิวลี เป็นต้น เห็นได้จากคำพูดของพระครูสิริธรรมรัตที่ว่า “คนส่วนใหญ่ที่มาหาท่านทั้งชาวไทยและชาว ต่างประเทศจะกลัวจน กลัวความอดอยาก” ซึ่งคนเหล่านี้จะมานูชาวัดถุมงคลที่มีอานุภาพด้านโชค ลาภ คำขายดี

๔.๓.๓ ความต้องการที่จะให้พืชผลทางการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัย และสัตว์ร้ายเบียดเบียน ส่งผลให้เกิดยันต์ประเภทคุ้มครองพืชผล บันดาลให้พืช พันธุ์ ธัญญาหารสมบูรณ์ เช่น ยันต์แม่โพสพ ยันต์จัตตุโร ป้องกันหนูทำลายข้าวกล้าหรือพืชไร่ ยันต์ สุริยประภา และยันต์จันทรประภา เป็นต้น

๔.๓.๔ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดยันต์หัวใจเศรษฐกิจที่เชื่อกันว่าจะ ทำให้ผู้บูชา มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจหรือยันต์ประเภทเรียกทรัพย์ เช่น ยันต์โภคทรัพย์ที่เชื่อกันว่า ถ้าเก็บไว้ในที่เก็บเงินทองหรือกระเป๋าตังค์จะทำให้เงินทองไม่ขาดมือ และยันต์มหาโภคทรัพย์ที่ เชื่อกันว่าจะทำให้มีทรัพย์สมบัติมากมาย เป็นต้น

ตัวอย่างของยันต์ไทยที่กล่าวข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือปัญหาเรื่องปากท้องของประชาชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดยันต์ที่เชื่อกันว่า มีอำนาจทำให้เกิดโชคลาภ เงินทอง ตลอดจนกระทั่งทำให้การประกอบอาชีพเกิดผลสำเร็จ เรื่องที่ยืนยันเรื่องนี้ก็คือ ผ้ายันต์ที่สร้างขึ้นในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจไม่ดีมักจะเป็นผ้ายันต์ที่มีอำนาจด้านเมตตามหานิยม ค้าขายดี

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่นำไปสู่การสร้างยันต์ที่กล่าวมาทั้งหมดอาจกล่าวสรุปอยู่ในปัญหาเรื่องปากท้องของประชาชน เนื่องจากคนต้องการที่ยึดเหนี่ยวและสร้างความเชื่อมั่นในการประกอบกิจการต่าง ๆ โดยมีความเชื่อที่เป็นปัจจัยสำคัญเข้ามาประกอบร่วม ส่งผลให้เกิดความหลากหลายของยันต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ หน้าที่การงานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ปัจเจกชน ชุมชน และประเทศชาติต่อมา

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ภาวะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนส่วนหนึ่งหันไปพึ่งยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับยันต์ เห็นได้จากผู้ที่ไปสักยันต์หรือเช่าบูชาวัตถุมงคลในสำนักของอาจารย์เม้ง ขุนแผนส่วนใหญ่จะให้ท่านช่วยในด้านธุรกิจการค้า หรือผู้ที่ไปเช่าบูชาตุ๊กแกมหาลาภของพระครูสิริธรรมรัต (หลวงปู่หล้า) และหรือผู้ที่ไปเช่าวัตถุมงคลทางด้านเมตตามหานิยม โชคลาภ ค้าขายดีของพระราชพัฒนโสภณ (หลวงพ่อเณร) ซึ่งท่านกล่าวว่า ช่วงเศรษฐกิจไม่ดีจะมีประชาชนมาบูชาผ้ายันต์และวัตถุมงคลที่มีพุทธคุณในด้านนี้จำนวนมาก

๔.๔ ภาวะทางสังคมพบว่า ยันต์ไทยบางส่วนเกิดจากวิกฤติการณ์ทางสังคมหรือเหตุการณ์ที่ไม่ปกติบางเรื่องของสังคม ส่งผลให้คนในสังคมเกิดความหวาดกลัว วิตกังวล เสียขวัญ จำเป็นต้องหาที่พึ่งทางจิตใจเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ลดความกลัว คลายความวิตกกังวลต่อเรื่องนั้น ๆ ดังข้อสรุปดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ ภัยสงคราม เรื่องที่ยืนยันความจริงข้อนี้คือ ได้แก่ การใช้เครื่องรางของขลังในสมัยอดีตมักจะใช้กันในยามศึกสงคราม อาจารย์ผู้มีคาถา อาคมจะปลุกเสกเสื้อยันต์ให้กับนักรบผู้กล้าในชุมชน ทหารที่จะทำการออกรบในสงคราม เช่น ชาวบ้านบางระจัน สิ่งบุรีจนถึงสงครามอินโดจีน สงครามเกาหลี และการสู้รบในที่อื่น ๆ เนื่องจากเชื่อกันว่า ผ้ายันต์จะมีอำนาจด้านคงกระพันชาตรี แคล้วคลาด ปลอดภัย ผ้ายันต์ที่สร้างขึ้นในช่วงที่เหตุการณ์บ้านเมืองไม่สงบ มีโจรผู้ร้ายมากมักจะเป็นผ้ายันต์ที่มีอำนาจด้านป้องกัน แคล้วคลาด เห็นได้จากแม่ทัพนายกองหรือพระมหากษัตริย์ผู้เป็นจอมทัพจะมีวิชาอาคมที่เกี่ยวข้องกับยันต์คือวิชาคงกระพันชาตรี แคล้วคลาดที่เอาไว้ป้องกันตนและคุ้มครองทหาร หรือตำราพิชัยสงครามที่เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องคาถาคม การลงอักขระ เลขยันต์ หรือเสื้อยันต์หลวงพ่อบุญรอด วัดบางกระบือ จังหวัดปราจีนบุรีที่สร้างขึ้นแจกต่อนสงครามอินโดจีนซึ่งทำพิธีปลุกเสกที่วัดชนะสงครามที่มีความหมายถึงชัยชนะ

ตัวอย่างของยันต์ที่มีอำนาจเกี่ยวกับสงคราม เช่น ยันต์พระวิปัสสีที่ใช้สำหรับลงเครื่องออกศึกเช่น เสื้อยันต์ ผ้ายประเจียด และผ้าโพก เป็นต้น ซึ่งเชื่อกันว่า สามารถป้องกันอันตราย

ทั้งปวงและทำให้มีชัยชนะแก่ข้าศึก ยันต์พญาราชสีห์ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพทำให้มีชัยชนะแก่ศัตรูทั้งปวง และยันต์ลงเสื่อยันต์ เป็นต้น

๔.๔.๒ โจรภัยเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดยันต์ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพสามารถป้องกันโจร ผู้ร้ายได้ เช่น ยันต์ปิดทวาร สำหรับลงกระดาศปิดตามประตูบ้านเรือน ยันต์มหาระงับที่ใช้ป้องกันผู้ร้าย ยันต์กันขโมย ยันต์ตรีเพชรสำหรับผูกไว้ที่หน้าจั่วเหนือหัวเสาเวลาปลูกบ้าน ยันต์มงคลจักรวาล ๘ ทิศ ยันต์ปิดคอกวัวควายป้องกันโจรลักควาย ยันต์ปิดหน้าต่างกันขโมย และยันต์ทำอาถรรพ์เฝ้าบ้าน เป็นต้น

๔.๔.๓ การเกิดโรคระบาด เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดยันต์ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพสามารถป้องกันหรือขจัดโรคระบาดได้ เช่น ยันต์กันโรคระบาด (โรคระบาด) อาทิ โรคห่า (โรคอหิวาต์) เป็นต้น

๔.๔.๔ การถูกรบกวนจากภูต ผี ปีศาจหรือวิญญาณเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดยันต์ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพสามารถป้องกันหรือขจัดภูต ผี ปีศาจได้ เช่น ยันต์ตราพระอิศวร ยันต์ตรีนิสิงเหใหญ่ ยันต์พระสมณศวร ยันต์ไตรลักษณ์ ยันต์ผูกข้อมือเด็ก ยันต์เทวาประสิทธิ์ ยันต์กันปีศาจ ยันต์ปิดประตูเรือนกันผีปอบ และยันต์กันพราย เป็นต้น

ผลการสัมภาษณ์ได้พบว่า ปัจจัยทางสังคมที่กล่าวมามีผลไม่มากนักต่อการสักยันต์หรือการบูชายันต์และวัตถุมงคลที่มียันต์เป็นองค์ประกอบ แต่เมื่อกล่าวสรุปแล้วการใช้ยันต์ของผู้ที่เข้ามาหาพระเกจิอาจารย์และอาจารย์ผู้สักยันต์ที่ให้สัมภาษณ์จะมีความหลากหลายไปตามปัญหาชีวิตและศรัทธาของแต่ละคน โดยส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับเรื่องต่อไปนี้

๑) อาชีพ เช่น พ่อค้า แม่ค้าจะต้องการยันต์หรือวัตถุมงคลที่มีอานุภาพด้านเมตตา มหานิยม โชคลาภ ค้าขายดี เรียกทรัพย์ คนที่รับราชการหรือพนักงานบริษัทจะต้องการยันต์หรือวัตถุมงคลที่เชื่อกันว่าจะทำให้หน้าที่ การงาน ยศ ตำแหน่งเจริญก้าวหน้า ผู้ใหญ่เมตตารักใคร่ เป็นต้น

๒) อุบัติภัยของแต่ละคน เช่น พวกนักเลงจะมาขอสักยันต์หรือเช่าบูชาวัตถุมงคลที่มีอานุภาพด้านคงกระพันชาตรี แคล้วคลาด มหาอุด เป็นต้น

๓) ปัญหาชีวิต ส่วนใหญ่ที่พบคือ ความทุกข์ ความไม่สบายใจจึงมาบูชายันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์เพื่อสร้างกำลังใจในการต่อสู้กับความทุกข์หรือปัญหาที่กำลังประสบอยู่

นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้ยันต์ของผู้ที่ศรัทธามีในลักษณะอื่น ๆ อีก เช่น คนบางส่วนเช่ายันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ไว้เพื่ออวดคนอื่นว่า ตนมีของดีแล้วสร้างกระแสค่านิยมในการสะสม และคนบางส่วนก็เช่าเพื่อเก็บไว้ขายในเวลาที่ยันต์หรือวัตถุมงคลนั้น ๆ มีราคาหรือเป็นที่ต้องการของคน ทำให้ยันต์และวัตถุมงคลกลายเป็นสินค้าไป สัมภาษณ์) โดยที่คนเหล่านั้นไม่ได้นำยันต์หรือวัตถุมงคลไปใช้ตามวัตถุประสงค์เลย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ในข้อนี้ไว้ว่า เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ยันต์ไทยมีสัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างหลากหลาย เช่น พระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ หลักธรรมคำสอน พุทธสาวก เทพยักษ์ สัตว์ ปุชนิยวัตถุ พิธีกรรม และเรื่องหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้พุทธศาสนา เครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ และสื่อที่นำไปสู่คุณความดี ถือว่าเป็นกุศโลบายที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาของโบราณจารย์ประการหนึ่ง ซึ่งสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยนั้นมี ๗ ประเภท คือ

๑. ลายเส้นของยันต์ ที่ลากไปมาทั้งแนวตั้ง แนวนอน และเส้นไขว้ไปมาจนเกิดเป็นภาพ และรูปทรงต่าง ๆ นั้นเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงสายรกของพระพุทธเจ้า อันหมายถึงหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำผู้ปฏิบัติตามให้บรรลุความดีงามตั้งแต่วินาทีพื้นฐานจนถึงความหลุดพ้นจากความทุกข์ เช่น อุดมคติที่สื่อถึงโลกุตตรธรรม ๘ ประการ และองค์พระที่ประกอบด้วยเส้นวงกลม ๓ วง เรียงต่อกัน ตามคติโบราณถือว่าเป็นประธานของยันต์ที่สื่อถึงพุทธคุณอันสูงส่งของพระพุทธเจ้าที่แม้เวทมายังลงมากราบไหว้ บูชา ซึ่งอุดมคติและองค์พระนี้พบว่าเป็นสัญลักษณ์ที่พบมากในยันต์ไทยทั่วไป

๒. รูปทรงของยันต์ จำแนกตามรูปแบบเลขาคณิตได้ ๓ ประเภทใหญ่ ได้แก่ รูปทรงกลมเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า รูปทรงสามเหลี่ยมเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหลายประการ เช่น พระรัตนตรัย พระไตรปิฎก และรูปทรงสี่เหลี่ยมเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น ข้อสรุปของการใช้รูปทรงของยันต์สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา คือ เรื่องนั้นจะต้องมีองค์ประกอบตรงกับรูปทรงของยันต์ด้วย

๓. ภาพที่ปรากฏในยันต์ เป็นสัญลักษณ์ที่โบราณจารย์ได้นำมาใช้สื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาพโดยตรง ภาพที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่พบจะมีความหลากหลายดังตัวอย่างต่อไปนี้

๓.๑ ภาพพระพุทธเจ้ามีทั้งภาพลายเส้น เช่น ภาพพระพุทธเจ้าในยันต์พุทธนิมิต เป็นต้น และภาพที่ปรากฏตามพุทธลักษณะ (ปาง) ซึ่งเป็นสื่อใช้แสดงเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับพระพุทธเจ้าโดยตรง นอกจากนี้ยังสื่อถึงพุทธคุณอันประเสริฐของพระพุทธเจ้าอีกด้วย เช่น ภาพพุทธรูปปางสมาธิในยันต์พระไตรรัตน์ เป็นต้น

๓.๒ ภาพพุทธสาวก ส่วนใหญ่จะเป็นพุทธสาวกที่มีความเป็นเลิศในด้านที่ตรงกับความต้องการของคนไทยเช่น พระสิวลี พระผู้เลิศทางโศคลาภในยันต์พระสิวลี พระกัจจายนะในยันต์พระสังกระสาย และพระควัมปตีในยันต์ควัมปตี เป็นต้น ซึ่งการนำเอาภาพของพุทธสาวกมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์นอกจากจะเป็นเรื่องของความสวยงาม ฤทธิ์อำนาจแล้ว ยังสื่อถึงเรื่องราวและคุณสมบัติที่เลิศ (เอตทัคคะ) ของพุทธสาวกรูปนั้นอีกด้วย

๓.๓ ภาพเทพองค์สำคัญพบว่า มีการนำเอาเทพองค์สำคัญในศาสนาพราหมณ์ มาใช้เป็นองค์ประกอบในยันต์ไทยมากมาย เช่น พระพรหมในยันต์พระพรหมสี่หน้า พระนารายณ์ ในยันต์นารายณ์เคลื่อนสมุทร พระศิวะในยันต์ธงชัยพระอิศวร พระอินทร์ในยันต์เทพวิญญวน เทพชุมนุมที่ใช้ลงในตำราพิชัยสงคราม พระพิฆเนศวรในยันต์พระฆเนศวร และแม่พระธรณีในยันต์ พระพุทธเจ้าเสียบารมี เป็นต้น เทพที่โบราณจารย์นำมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์ไทยมากที่สุดคือ พระนารายณ์ ซึ่งนอกจากจะมีนัยแสดงฤทธิ์อำนาจของเทพแล้วยังแสดงถึงคุณธรรมของเทพอีกด้วย เช่น พระพรหมสัญลักษณ์ที่สื่อถึงพรหมวิหาร ๔ และเทพทั้งหมดเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงเทวธรรมคือ ทิри ความละเอียดรอบาป และโศตปปะ ความเกรงกลัวบาป เป็นต้น

๓.๔ ภาพมนุษย์มนุษย์ที่ปรากฏในวรรณคดีทางพุทธศาสนา เช่น นางจิญจมาณวิกาผู้ที่ใส่ร้ายพระพุทธเจ้าในยันต์ลงใส่กระดาดทำให้หญิงรัก และภาพมนุษย์ทั่วไปในยันต์ปฏิสนธิ เป็นต้น ซึ่งการนำเอาภาพมนุษย์มาใช้เป็นองค์ประกอบในยันต์ไทยนั้นนอกจากจะเป็นการสื่อถึงเรื่องราวเกี่ยวกับตัวภาพแล้วยังสื่อถึงหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับภาพนั้นด้วย เช่น ภาพมนุษย์ในยันต์ปฏิสนธิที่สื่อถึงการเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ (ปฏิสนธิ) ที่อาศัยองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ มาดา บิดามีเพศสัมพันธ์กัน มารดาอยู่ในช่วงเวลาที่ไข่มุก และมีปฏิสนธิวิญญานของสัตว์มาเกิด เป็นต้น

๓.๕ ภาพยักษ์บางตน ภาพยักษ์ที่นำมาใช้ในยันต์ไทย เช่น ท้าวเวสสุวรรณ เลื่อมใสในพระรัตนตรัย เป็นอธิบดีของอสูรหรือยักษ์ และเป็นเจ้าแห่งภูต ผี ปีศาจในยันต์ท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งยักษ์ตนนี้เป็นหนึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้เป็นองค์ประกอบของพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโกศลด้วย

๓.๖ ภาพของสัตว์ พบว่ามีการนำเอาภาพของสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์อย่างหลากหลาย เช่น นกคุ้มในยันต์นกคุ้ม หงส์ทองในยันต์พญาหงส์ทอง ปลาตะเพียนทองในยันต์ปลาตะเพียนทอง พญานาคในยันต์นาคเกี่ยว เต่าในยันต์เต่าเลือนราชสีห์ในยันต์สีหนาท เป็นต้น ซึ่งสัตว์ที่นำมาใช้ในยันต์ไทยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์อดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงเกิดเป็นสัตว์ประเภทต่าง ๆ เพื่อบำเพ็ญบารมี นอกจากนี้ยังมีสัตว์อื่น ๆ อีกหลายชนิดที่คนไทยรู้จักอย่างดี เช่น จิ้งจก จระเข้ ช้าง เสือ นกสาลิกา ลิง หมู เป็นต้น

๓.๗ ภาพวัตถุอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น ธัมมจักรในยันต์พุทธจักร ไบเสมาในยันต์พระเสมา ดอกบัวในยันต์ประมุขชาติ ไบโพธิ์ในยันต์ที่ใช้ลงใต้ที่นอนเพื่อป้องกันภัย เวื่อสำภาทองในยันต์สำภาทอง เป็นต้น ซึ่งภาพเหล่านี้มีเนื้อหาที่สื่อถึงเรื่องในพุทธศาสนาทั้งสิ้น

ภาพที่โบราณจารย์นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในยันต์ไทยมากที่สุดคือ ภาพองค์พระ อันเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าซึ่งถือว่าเป็นประธานของยันต์ทุกชนิด การนำเอาภาพของพระพุทธเจ้าเป็นต้นมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์ในแง่หนึ่งเพื่อต้องการสื่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง

คุณความดี คุณธรรม หลักธรรม และความสำคัญของสิ่งนั้น แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เพื่อแสดงถึง
อานุภาพในเชิงฤทธิ์อำนาจตามความเชื่อ นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องของศิลปะที่มุ่งความสวยงามด้วย

๔. อักษร หมายถึง อักษรที่เขียนด้วยอักษรขอม ส่วนใหญ่จะเป็นรูปอักษรย่อที่ย่อมา
จากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จะมีบ้างที่ใช้คำเต็ม ๆ แต่เป็นส่วนน้อย อักษรจัดเป็น
สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามากที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๔.๑ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เช่น บทนมัสการพระพุทธเจ้า (นะ โม พุท ธา
ยะ) ในยันต์ตะกวดโทน ชื่อของพระพุทธเจ้าในอดีต ๒๘ องค์ในยันต์พระเจ้า ๒๘ พระองค์ คุณของ
พระพุทธเจ้า ๘ ประการ (นพหุคุณ) ซึ่งพบว่าใช้มากในยันต์ไทย (อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภา ที่ย่อ
มาจากบทพุทธคุณ อิติปิ โส...) ในยันต์นพหุคุณ และเรื่องหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระพุทธเจ้า
เช่น ชัยมงคลคาถาที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้า (พา มา นา อู กะ สะ นะ พุ) เป็นต้น

๔.๒ ชื่อของพระโพธิสัตว์ในมหานิบาตชาดกทั้ง ๑๐ พระองค์ (เต ชะ สุ เน มะ ภู
จะ นา วิ เว) ในยันต์ทศชาติ เป็นต้น

๔.๓ พระรัตนตรัยพบว่าเป็นเรื่องที่ใช้โบราณจารย์นำมาใช้ในยันต์ไทยมากที่สุด
เช่น อี สะวา สุ ที่ย่อมาจาก บทสวดสรรเสริญพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณในยันต์ ไตรสรณคมน์
(พุท ธะ สัง มิ) ในยันต์ที่ลงในเส้นยันต์ ตะกวด หรือ มะ อะ อุ ที่ย่อมาจากพุทธคุณ ธรรมคุณ และ
สังฆคุณที่พบว่า นำมาใช้ลงยันต์ วัตถุประสงค์ และเครื่องรางของขลังอย่างหลากหลาย

๔.๕ พุทธสาวกองค์สำคัญ เช่น นะ ชา ลี ตี ที่เป็นสัญลักษณ์ของพระพระสิวลีใน
ยันต์พระฉิมพลี หรือพระคาถาพระโมคคัลลานะต่อกระดูกที่ว่า (เถโร อันตะระธายิตวา...) ในยันต์
โมคคัลลานะต่อกระดูก มะ อะ อุ ที่สื่อถึงพระมหากัสสปะ พระอานนท์ และพระอุบาลี พระเถระที่
เป็นผู้หลักในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ เป็นต้น

๔.๖ คัมภีร์ทางพุทธศาสนา เช่น หัวใจพระวินัย (อา ปา มะ จุ ปะ) ในยันต์
พระไตรปิฎก หัวใจพระสูตร (ที มะ สัง อัง พุ) ในยันต์ลงเส้น หัวใจพระอภิธรรม (สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ
ปะ) ในยันต์หัวใจพระธรรม ๗ คัมภีร์ หัวใจพระปริตร (สะ ยะ สะ ปุ ยะ อะ ปะ) ที่มีเนื้อหามาจาก
พระสูตรหรือชาดก เป็นต้น

๔.๖ หลักธรรมคำสอน เช่น อริยสัจสี่ (ทุ สะ นิ มะ) ในยันต์หัวใจปถมัง หลักทิวรรุ-
ธัมมิกัตถประโยชน์ (อุ อา กะ สะ) ในยันต์อำนาจราชสีห์ โพชฌงค์ ๗ (สะ ณะ วิ ปี ปะ สะ อุ) ใน
ยันต์พระวิปัสสี ปาริสุทธิศีลสี่ (ปา อี อา ปะ) ในยันต์องค์พระปริสุทธิ และพรหมวิหารสี่ (เม กะ มุ
อุ) เป็นต้น

๖.๗ หลักภาษาบาลี (ไวยากรณ์) เช่น หัวใจสนธิที่นำเอาอักษรตัวสุดท้ายของ
พยัญชนะวรรค (งะ ญะ ณะ นะ มะ) มาใช้ลงยันต์มหाराช หัวใจสนธิที่นำสระทั้ง ๔ ตัว (อะ อา อี
อี อุ ฦ ใ) มาใช้ลงยันต์สี่มุม เป็นต้น

๕. ตัวเลข เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อความหมายแทนอักษรหรือทอหนึ่งด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ใช้เขียนยันต์ที่มีไม่มากนัก ตัวเลขแต่ละตัวที่นำมาใช้ลงยันต์จะมีความหมายและอานุภาพเหมือนอักษรทุกประการ การสื่อความหมายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและเรื่องอื่น ๆ ด้วยตัวเลขนั้นจะเป็นไปตามคติของอาจารย์แต่ละท่านมีทั้งแตกต่างกันและสอดคล้อง แต่มีข้อสรุปที่ตรงกันก็คือ ตัวเลขจะใช้สื่อเรื่องที่มีองค์ประกอบทำกับจำนวนเลข เช่น เลข ๑ เป็นสัญลักษณ์ของพระนิพพาน เลข ๒ เป็นสัญลักษณ์ของพุทธคุณชื่อว่า พุทโธ (นับตามพยางค์ของศัพท์) เลข ๓ เป็นสัญลักษณ์ของพระรัตนตรัย เลข ๔ เป็นสัญลักษณ์ปัจเจกสี่คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจเจก ภาสัชบริหาร เลข ๕ เป็นสัญลักษณ์ของศีลห้า เลข ๖ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของ สวรรค์ ๖ ชั้น คือ จาตุम्मหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตดี เลข ๗ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของโพชฌงค์ ๗ เลข ๘ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของศีล ๘ หรือศีลอุโบสถ เลข ๙ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของพุทธคุณ ๙ ประการ เลข ๑๐ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของศีล ๑๐ เลข ๑๓ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของอัฐงค์ ๑๓ เลข ๓๐ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของนิสสังคิยปาจิตติย์ ๓๐ สิกขาบท เลข ๗๕ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของเสขियวัตร ๗๕ สิกขาบท และเลข ๙๒ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของปาจิตติย์ ๙๒ สิกขาบท เป็นต้น

๖. คาถาที่ใช้เสกยันต์ได้ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างหลากหลาย ดังต่อไปนี้

๖.๑ เรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เช่น บทพุทธคุณชื่อว่า **โลกะวิทู**ที่ใช้บริกรรมให้เกิดตาทิพย์ **อะระหัง**ที่ใช้เสกยันต์พระเจ้าเปล่งรัศมี และ**ภะคะวา**ที่ใช้เสกยันต์ลงตะกรุด เป็นต้น

๖.๒ เรื่องที่เกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ เช่น คาถาที่ใช้เสกยันต์นาคุมที่ว่า “สันติ ปักขา อะปัตตะนา...” คาถาที่ใช้เสกยันต์พญาหงส์ทองว่า “สุวรรณะหังโส ภิกขะเว หิมะวันตัง...” เป็นต้น ซึ่งคาถาเหล่านี้มีที่มาจากชาดกในพระสุตตันตปิฎก

๖.๓ เรื่องที่เกี่ยวกับพระรัตนตรัย เช่น ไตรสรณคัมภ์ (เอวังพุทฺธา... เอวังธัมมา... เอวังสังฆา อจินเตยยา...) ที่ใช้เสกยันต์ลงตะเกียง หัวใจพระรัตนตรัย (อิ สะวา สุ) ที่ใช้เสกยันต์ปถมัง เป็นต้น

๖.๔ เรื่องที่เกี่ยวกับพุทธสาวกองค์สำคัญ เช่น พระโมคคัลลานะที่ใช้เสกยันต์พระโมคคัลลานะต่อกระดูก (เถโร อันตะระทายิตะวา (อันตะระธาวยิตะวา)...อะวะสุสะตุ สีริเร มังสัง โโลหิตัง) และพระสิวลีที่ใช้เสกยันต์พระฉิมพลีใหญ่ (สัมพลีจะมหาเถโร ...มหาลาภัง เมวันติตัง) เป็นต้น

๖.๕ เรื่องที่เกี่ยวกับหลักธรรม เช่น ชันธ ๕ आयตนะ ๖ ที่ใช้เสกยันต์ปฏิสนธิ พรหมวิหาร ๔ ที่ใช้เสกยันต์ลงผ้าเช็ดหน้า ศีล ๑๐ ที่ใช้เสกยันต์องค์ศีล ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ ที่ใช้เสกยันต์ลงตะกรุด อาการ ๓๒ ที่ใช้เสกยันต์ที่เป็นรูปภาพทั้งหมด อนัตตาที่ใช้เสกยันต์ลงแผ่นศิลา

ปรหมัตถธรรม (จิต เจตสิก รูป นิพพาน) ที่ใช้เสกยันต์หัวใจพระปรหมัตถ์ อภิญาญา ๖ สมบัติ ๘ ปฏิสัมภทา ๔ ที่ใช้เสกยันต์จะระเข้ นอกจากนี้ยังมีเรื่องของผลแห่งกรรม กิเลส มาติกา (แม่บทใน รัมมสังคณ) บารมี ๑๐ หัวใจการศึกษา สุ จิ ปุ ลิ ความสุข และพุทธภาษิต เป็นต้น

๖.๖ เรื่องอื่น ๆ ในพุทธศาสนา เช่น การบรรพชาอุปสมบท (ปะติรูบั้ง) คำลาสิกขาบท (พุทธัง ปัจจักขามิ) คำสมาทานศีล ๑๐ (อิมานิ ทะสะ สิกขาปะทานิ สะมาทิยามิ) นิทานธรรมบท (สะหัสสะรังสี สะหัสสะเตโช สุริโย...) พระสูตร (เมตตัญจะ สัพพะโลกัสมัง...อิทัมปิ พุทธะระตะนัง ปณัตถ...) คำอธิษฐานเข้าพรรษา (อิมัสมัง อาวาเส อิมัง เตมาสัง วัสสัง อุเปมิ) คาถา เยธัมมา... ตจปัญจกกรรมฐาน (เกสา โลมา นะชา ทันตา ตะใจ) คำเก็บวัตรในการอยู่ปริวาสกรรม (วัตตัง นิทชิปปามิ) และคำสวดถอนเสมา (เสมาสะมะหะเนยยะ) ที่ใช้เสกยันต์พิศมร เป็นต้น

๗. ชื่อของยันต์ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างหลากหลาย โดยสรุปดังต่อไปนี้

๗.๑ ยันต์ที่สื่อถึงพระพุทเจ้า เช่น ยันต์พุทธานิมิตที่สื่อเรื่องพุทธานิมิตครั้งเมื่อพุทเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ ยันต์อิติปิโสที่สื่อถึงพุทคุณ ๘ ประการ ยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ที่สื่อถึงพระพุทเจ้าในภัทรกัปป์ ๕ พระองค์ ยันต์พระเจ้าสิบชาติที่สื่อถึงพระโพธิสัตว์ในทศชาติ ยันต์พุทโธที่สื่อถึงพระพระปัญญาธิคุณและพระวิสุทธิคุณของพระพุทเจ้า ยันต์พญาหงส์ทอง ยันต์พญาช้าง และยันต์นกคุ้มที่สื่อถึงอดีตของพระพุทเจ้าที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นต้น

๗.๒ ยันต์ที่สื่อถึงพระรัตนตรัย เช่น ยันต์รัตนาคูณที่สื่อถึงคุณของพระรัตนตรัย ยันต์ไตรสรณคมน์ที่สื่อถึงวิธีการเข้าถึงพระรัตนตรัย และยันต์ไตรรัตน์ที่สื่อถึงพระรัตนตรัยโดยตรง เป็นต้น

๗.๓ ยันต์ที่สื่อถึงพุทสาวก เช่น ยันต์พระโมคคัลลานะ ยันต์พระฉิมพลีใหญ่ที่สื่อถึงพระสิวลี ยันต์พระสังฆกระฉายที่สื่อถึงพระมหากัจจายนะ ยันต์พระภควัมบดีที่สื่อถึงพระภควัมบดี และยันต์ยะโตหังที่สื่อถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระองค์อุลิมาล เป็นต้น

๗.๔ ยันต์ที่สื่อถึงหลักธรรมคำสอน เช่น ยันต์องค์ศีลที่เนื้อหาสื่อถึงศีล ๑๐ ของสามเณร ยันต์พระนวลโลกุตรธรรมที่สื่อถึงมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ยันต์บารมี ๑๐ ที่สื่อถึงบารมี ๑๐ ประการ ยันต์จตุราธิษฐานที่สื่อถึงอธิษฐาน ๔ ยันต์พุทจักรที่สื่อถึงพระปฐมเทศนาคือ รัมมจักกัปปวัตตนสูตร ยันต์ปาฏิโมกข์ที่สื่อถึงศีล ๒๒๗ ชื่อของพระภิกษุ และยันต์ไตรลักษณ์ที่สื่อถึงกฎธรรมชาติ ๓ ประการคือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา เป็นต้น

๗.๕ ยันต์ที่สื่อถึงคัมภีร์ในพุทธศาสนา เช่น ยันต์ยอดพระไตรปิฎก และยันต์พระไตรปิฎก เป็นต้น

๗.๖ ยันต์ที่สื่อถึงเทพที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น ยันต์พระพรหมสี่หน้าที่สื่อถึงพรหมวิหาร ๔ และยันต์เทพชุมนุมที่สื่อถึงเทพทุกชั้นฟ้าผู้ลงมาเฝ้าพระพุทเจ้า เป็นต้น

๗.๗ ยันต์ที่สื่อถึงยักษ์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้แก่ ยันต์ท้าวเวสสุวรรณผู้ที่
เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้า

๗.๘ ยันต์ที่สื่อถึงสัตว์ในวรรณกรรมทางพุทธศาสนา เช่น ยันต์พระยาราชสีห์ที่สื่อ
ถึงการบรรลุสี่หนาทและการบรรลุแบบสี่ไสยาสน์ของพระพุทธเจ้า ยันต์นกคุ้ม ยันต์พญาช้าง
และยันต์พญาหงส์ทองที่สื่อถึงพระโพธิสัตว์ในอดีต เป็นต้น

๗.๙ ยันต์ที่สื่อถึงปุชนียวัตถุในพุทธศาสนา เช่น ยันต์กลีบบัวดอกไม้ที่เป็น
สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา ยันต์เจดีย์ และยันต์ธรรมจักร เป็นต้น

๗.๑๐ ยันต์ที่สื่อถึงเรื่องอื่น ๆ ในพุทธศาสนา เช่น ยันต์ชะงูสิ ที่กล่าวถึงเรื่อง
มาณพเวียนมนต์ในอรรถกถาธรรมบทบาลี ภาค ๒ เป็นต้น

สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถกล่าวสรุป
เป็นภาพรวมได้ว่า โบราณจารย์ได้ย่อเรื่องราวที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาให้สั้นลงด้วยอักษร ย่อ
อักษรที่เป็นสัญลักษณ์ของเรื่องราวในพุทธศาสนาด้วยตัวเลข ใช้ศิลปะสื่อความหมายของ
เรื่องราวต่าง ๆ ในพุทธศาสนา ใช้ชื่อยันต์บอกถึงเนื้อหาที่ต้องการสื่อให้คนเข้าใจพุทธศาสนา
โดยรวม และใช้เวทมนต์คาถาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและเล่าเรียนได้เรียนรู้เรื่องพุทธศาสนานับว่าเป็นภูมิ
ปัญญาของโบราณจารย์ที่นำมาใช้เผยแพร่พุทธศาสนาในรูปแบบหนึ่ง ตลอดจนเป็นการรักษา
ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะของชาติไทยให้คงสืบมาจนถึงทุกวันนี้โดยใช้ความเชื่อแบบผสมผสาน
ทั้งพราหมณ์ พุทธ และไสยศาสตร์เป็นสื่อประสานให้คนได้ศรัทธา

ผลจากการสัมภาษณ์ได้พบสาระสำคัญของ การเกิดขึ้นของสัญลักษณ์ทางพุทธ
ศาสนาและการนำมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์ในด้านดังต่อไปนี้

๑) การเกิดขึ้นของสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาในยันต์ไทยพบว่า เกิดจากการที่
โบราณจารย์ที่รู้เรื่องพุทธศาสนาเป็นอย่างดีต้องการนำหลักคำสอนหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธ
ศาสนามาสอดแทรกไว้ เพื่อเป็นอุบายในการสอนผู้ศรัทธาให้รู้คำสอนในพุทธศาสนาและเตือนสติ
ให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี ละเว้นความชั่ว

๒) จุดมุ่งหมายสำคัญของการนำสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนามาใช้ในยันต์ไทย
พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นต่อประเด็นนี้ใน ๓ คติ คือ

- คติที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาพบว่า สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาถูกนำมาใช้เพื่อ
เป็นสื่อสอนธรรมให้คนยึดมั่นในหลักธรรมคำสอน เป็นสื่อให้คนระลึกถึงพระรัตนตรัย เพื่อให้จิตตั้ง
มั่นอยู่ในความดี และเป็นอุบายฝึกจิตให้เป็นสมาธิ แต่ถ้ากล่าวโดยสรุปแล้วก็เพื่อรักษาพุทธศาสนา
เนื่องจากการเรียนรู้และสืบทอดเรื่องเหล่านี้ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากพิธีการเป่ายันต์
เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณ วัดทุ่งเศรษฐี กรุงเทพมหานครซึ่งพบว่ามีการมีเรื่องเหล่านี้
ผสมผสานทั้งหมด

- คติเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์พบว่า สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดอานุภาพต่าง ๆ เช่น ความเป็นสิริมงคล สร้างขวัญและกำลังใจ คุ่มครองชีวิต ทรัพย์สินของผู้บูชา เพื่อเสริมกิจการต่าง ๆ ที่ทำให้ประสบความสำเร็จ โดยสรุปแล้วจะอยู่ภายใต้ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ศรัทธา ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในพิธีเป่ายันต์เกราะเพชร และข้อมูลภาคสนามที่คนส่วนใหญ่เชื่อในอานุภาพยันต์ด้านต่าง ๆ ว่ามีอยู่จริง และใช้ยันต์เพื่อวัตถุประสงค์เหล่านี้เช่นกัน

- คติที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคมพบว่า สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาถูกนำมาใช้ในยันต์ไทยเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ศรัทธาซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและผลการวิจัยภาคสนามที่ว่า การใช้ยันต์ช่วยทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น และยังมีผลต่อการปกป้องแผ่นดินในกรณีเกิดศึกสงครามอีกด้วย

๓) ความเข้าใจในสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาพบว่า คนที่เข้าไปสักยันต์หรือบูชายันต์ วัตถุประสงค์ และเรื่องราวของขลังที่มียันต์เป็นเครื่องประกอบในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่รู้จักความหมายของสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย แต่มักรู้จักคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาในลักษณะของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอานุภาพด้านต่าง ๆ และไม่สนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เห็นได้จากคำพูดของพระครูสิริธรรมรัตที่ว่า “เขาไม่สนเรื่องความหมายหรอก สนใจเพียงแต่ว่า มีดีอย่างไรเท่านั้นตามความเชื่อของเขา” แต่โดยสรุปอาจารย์ที่ให้สัมภาษณ์จะใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือสอนศีลธรรมทางพุทธศาสนาให้คนที่บูชาได้ยึดถือปฏิบัติแทนความหมายของสัญลักษณ์ในยันต์

นอกจากนี้สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาในยันต์ไทยที่กล่าวมาทั้งหมดได้ให้ข้อสรุปว่า ยันต์ไทยไม่ใช่เป็นไสยศาสตร์ไปทั้งหมด เพราะองค์ประกอบของยันต์หลายอย่างมีสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา รวมอยู่ด้วย และเมื่อกล่าวถึงผลการวิจัยเรื่องสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยโดยสรุปแล้วจะได้สาระสำคัญที่เป็นภาพรวมของยันต์ไทยใน ๓ มิติ คือ

๑) มิติทางด้านความงามตามองค์ประกอบของยันต์ทั้งหมดที่สามารถดูได้จาก รูปทรง รูปภาพ ลายเส้น การจัดลำดับขององค์ประกอบ และความกลมกลืนหรือการได้สัดส่วนอย่างพอเหมาะขององค์ประกอบต่าง ๆ ของยันต์

๒) มิติทางด้านเรื่องราวหรือเนื้อหาสำคัญที่แฝงไว้ในองค์ประกอบทั้งหมดของยันต์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นฐานะของยันต์ไทยที่ถูกนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้พุทธศาสนาประการหนึ่ง

๓) มิติด้านคติธรรม สาระสำคัญของยันต์ไทยที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาทั้งหมดจะสื่อถึงหลักธรรมคำสอนที่เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อความเจริญงอกงามของชีวิตตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงการหลุดพ้นจากกิเลสที่เป็นต้นเหตุของความทุกข์อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา

แม้ว่ายันต์ไทยเป็นผลรวมของสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่เกิดจากภูมิปัญญาของโบราณอาจารย์ที่ต้องการนำเอาเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนามาสื่อผ่านสัญลักษณ์เหล่านั้นก็ตาม แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า การเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องยันต์ไม่ได้สื่อสารที่แท้จริงเกี่ยวกับสัญลักษณ์เหล่านั้น แต่กลายเป็นการสื่อเรื่องถึงอำนาจที่เกิดจากยันต์ในแง่ของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในด้านต่าง ๆ ที่ไปสัมพันธ์ปัจจัยทางความเชื่อ เรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิต ภาวะทางเศรษฐกิจ และภาวะทางสังคมทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑) ปัญหาการถ่ายทอดระหว่างครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ซึ่งครูอาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้บอกถึงความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ว่าคืออะไร แต่จะถ่ายทอดในลักษณะของความเชื่อเป็นสำคัญ

๒) การไม่นิยมแปลความหมายของสัญลักษณ์ โดยเฉพาะอักขระ เลข และคาถาที่ใช้เสกยันต์ เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ยันต์ไม่ขลัง ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้การถ่ายทอดและการสืบต่อเป็นไปในเชิงไสยศาสตร์มากกว่าที่จะสื่อแก่นของพุทธศาสนาให้ผู้ศรัทธาได้ทราบ เป็นเหตุให้ภูมิปัญญาของโบราณอาจารย์ที่ต้องการใช้ยันต์เป็นสื่อสอนพุทธศาสนาไม่สัมฤทธิ์ผล สอดคล้องกับความเชื่อของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เชื่อว่า อักขระที่ใช้ลงยันต์ต้องเขียนด้วยอักษรขอมและห้ามแปลให้รู้ความหมายเพราะจะทำให้ยันต์ไม่ศักดิ์สิทธิ์

จากปัจจัย ๒ ประการข้างต้นได้ส่งผลให้ยันต์ไทยกลายเป็นไสยศาสตร์ไปอย่างสมบูรณ์แบบ เห็นได้จากผลการวิจัยภาคสนามจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่า ไม่รู้ ไม่เข้าใจ ความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในยันต์ไทย แต่จะเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจของยันต์ในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตน ซึ่งมักเป็นไปตามปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเป็นสำคัญ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓

ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ในข้อนี้ไว้ว่า เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อทัศนคติ และการปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยของกลุ่มตัวอย่างที่เชื่อเรื่องยันต์ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีผลการวิจัยแยกตามหัวข้อที่ศึกษา ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕๐๐ คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย (ร้อยละ ๕๗) มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี (ร้อยละ ๓๓) ยังไม่ได้สมรส (ร้อยละ ๔๓.๘๐) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ ๓๓.๔๐) และประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท (ร้อยละ ๓๖)

๒. ด้านความรู้ ความเข้าใจเรื่องยันต์และสัญลักษณ์ที่ปรากฏในยันต์ไทยพบว่า ยันต์ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๕๗.๔๐ มีไว้บูชาคือ ผ้ายันต์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ

๔๑.๒๐ รู้เรื่องยันต์และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์มาจากบอกเล่าจากบุคคลอื่นที่บอกต่อกันมา ความรู้เรื่องยันต์ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๕๙.๙๒ ที่ได้รับถ่ายทอดมานั้นจะเป็นเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ร่องลงมาในอัตราส่วนใกล้เคียงกันคือ สิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต (ร้อยละ ๕๒.๗๑) ร้อยละ ๗๘ อ่านและเขียนอักษรขอมไม่ได้ แต่เข้าใจว่าเรื่องยันต์เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ ร้อยละ ๗๒.๒๓

สัญลักษณ์ในยันต์ไทยที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๓๔.๔๐ ระบุว่ารู้จักความหมายคือรูปภาพ แต่ก็มีผู้ที่ระบุว่าไม่รู้เรื่องนี้ในสัดส่วนที่พอๆ กัน (ร้อยละ ๓๐.๒๐) ในขณะที่สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาในยันต์ไทยที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๓๓.๒๐ รู้มากที่สุดคือรูปภาพ แต่ก็มีผู้ที่ระบุว่าไม่รู้เรื่องนี้ (ร้อยละ ๓๒.๒๐) เรื่องที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๓๑.๘๐ รู้จากสัญลักษณ์ที่ปรากฏในยันต์ไทยคือ พิธีกรรมทางศาสนา แต่ก็มีผู้ที่ระบุว่าไม่รู้เรื่องนี้ (ร้อยละ ๒๕.๔๐) และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๖๓.๒๐ เข้าใจว่าสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนานำมาใช้ในยันต์ไทยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์

๓. ด้านความเชื่อในสัญลักษณ์ที่ปรากฏในยันต์ไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๓๗.๔๐ เชื่อว่า อักขระและคาถาอาคมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ยันต์และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์มีความศักดิ์สิทธิ์ในระดับมาก และร้อยละ ๓๙.๖๐ เชื่อว่าอักขระหรือคาถาลงยันต์นั้นจะต้องเขียนด้วยอักษรขอมเท่านั้นถึงจะศักดิ์สิทธิ์ในระดับปานกลาง ในขณะที่เดียวกันก็เชื่อว่า ถ้าหากแปลอักขระหรือคาถาเหล่านั้นเป็นภาษาไทยให้ความหมายจะไม่เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๓๑ และมีผู้ที่ระบุว่า ไม่เชื่อเรื่องนี้ในอัตราส่วนที่เท่ากัน แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๓๔.๖๐ จะเชื่อว่า อานุภาพของยันต์ด้านต่าง ๆ เช่น เมตตา มหานิยม เป็นต้น เป็นเรื่องที่มีอยู่จริงในระดับมาก และเชื่อว่าผู้ที่สร้างยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์จะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจจิตสูง และมีคาถาอาคมที่เข้มขลังจึงจะทำให้ยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์มีความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในระดับมาก ร้อยละ ๓๗

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๓๘.๖๐ ยังเชื่อว่า สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่โบราณจารย์นำมาใช้ในยันต์ไทยจะทำให้เกิดพุทธคุณที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในระดับปานกลาง แต่ในทางกลับกัน ร้อยละ ๓๕ เชื่อว่า สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาในยันต์ไทยไม่เกี่ยวข้องกับความศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นเรื่องเตือนสติให้คนละชั่ว ทำความดี และเชื่อว่า หากผู้ใช้หรือบูชายันต์มีความเชื่อมั่นยันต์ก็จะทำให้ยันต์ที่ใช้มีความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้นในระดับปานกลาง ร้อยละ ๔๑ ทั้งนี้ผู้ที่ใช้ยันต์จะต้องปฏิบัติตามข้อห้ามหรือข้อบังคับในการบูชายันต์ที่อาจารย์ผู้เป็นเจ้าของยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ให้ไว้อย่างเคร่งครัดซึ่งมีผู้ที่เชื่อในเรื่องนี้ในระดับมาก ร้อยละ ๓๔.๖๐ อีกทั้งผู้ใช้ยันต์ยังต้องประพฤติตนเป็นคนดี ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามอีกด้วย จึงจะทำให้ยันต์ที่มีไว้มงคลศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้นซึ่งมีผู้ที่เชื่อในเรื่องนี้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ ๓๗.๘๐

๔. ด้านการใช้หรือปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาในยันต์ไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๓๖ ใช้ยันต์เพื่อป้องกันภูต ผี ปีศาจ และภัยอันตรายในระดับปานกลาง ร้อยละ ๓๕.๖๐ ใช้ยันต์เพื่อให้เกิดโชคลาภ คำขายดี เป็นสิริมงคล ส่งเสริมให้ยศ ตำแหน่ง หน้าที่ การงานเจริญก้าวหน้าในระดับปานกลาง ร้อยละ ๓๓.๖๐ ใช้ยันต์เพื่อให้ตนมีอำนาจ บารมีเป็นที่ เกรงขามหรือยำเกรงของคนอื่นในระดับปานกลาง ร้อยละ ๓๔.๒๐ จะใช้ตามคนอื่นหรือค่านิยม ทางสังคมในระดับปานกลาง ร้อยละ ๓๘.๒๐ ไม่ได้ใช้ยันต์เพื่อความสวยงามหรือศิลปะ แต่ถ้า กล่าวในภาพรวมแล้วพบว่า ผู้ที่ใช้ยันต์เพื่อความสวยงามจะมีจำนวนมากกว่า และร้อยละ ๓๐ จะ เลือกใช้ยันต์เฉพาะของเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงด้านความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์

ส่วนผลของการใช้ยันต์นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๓๘.๖๐ ระบุว่า การใช้ยันต์ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตในระดับปานกลาง ร้อยละ ๓๕.๒๐ ระบุว่า การใช้ยันต์มี ส่วนเตือนสติให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย ละชั่ว ทำความดีในระดับมาก และร้อยละ ๓๓.๒๐ ระบุว่า การใช้ยันต์มีส่วนช่วยทำให้ไหว้พระ สวดมนต์ รักษาศีล ถวายทานมากขึ้นในระดับปานกลาง แต่ใน ภาพรวมแล้วการใช้ยันต์ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๒๗.๖๐ จะหนักไปทางด้านความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เป็นสำคัญในระดับปานกลาง

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลจำแนกตามวัตถุประสงค์และพิจารณาตามกรอบการวิจัยด้านความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และการใช้ยันต์ โดยนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีสาระสำคัญ สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยมาอภิปรายดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ ความหมาย พัฒนาการ และรูปแบบของยันต์ไทยที่ เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคม แยกเป็น ๔ ด้านดังนี้

๑. **ด้านความหมาย** ยันต์ไทยที่มีคติเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา คือ การย่อเรื่องต่าง ๆ ในพุทธศาสนามาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้พุทธศาสนาโดยผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ และใช้เป็น เครื่องเตือนสติให้ผู้ศรัทธายึดมั่นในคุณพระรัตนตรัย คุณความดี และนำเอาหลักธรรม คำสอนไป ปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงศีลธรรมจนถึงความพ้นจากทุกข์ สอดคล้อง กับงานวิจัยของณัฐธัญ มณีรัตน์ (๒๕๕๑) ที่ว่าการยึดถือเรื่องเลขยันต์นั้นจะให้ผลตามสติปัญญา ของผู้ศรัทธาตั้งแต่ระดับโลกียะจนถึงโลกุตระ เนื่องจากระบบเลขยันต์ส่วนใหญ่จะอ้างถึงคุณ พระรัตนตรัยที่ถือว่าเป็นแนวทางพัฒนาชีวิตอันประเสริฐโดยใช้เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์เป็นเครื่องจูงใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรอบทิศ ไวยสุศรี (๒๕๕๑) ที่ว่า การสร้างพระเครื่องเป็นกุสโลบาย อย่างหนึ่งที่ใ้มน้ำวจิตใจให้ผู้สร้างและผู้บูชาปฏิบัติธรรม เช่น รักษาศีล สวดมนต์ ภาวนา และ ทำสมาธิอยู่เสมอ

เรื่องนี้ให้ข้อสรุปว่า ในแง่หนึ่งยันต์ไทยก็เป็นสื่อการเรียนรู้พุทธศาสนาและเป็นอุบายที่โบราณจารย์ได้นำมาใช้โน้มน้าวจิตใจของผู้สร้างและผู้ศรัทธาให้ปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา ตั้งแต่เรื่องพื้นฐานคือ ศีลธรรมจนถึงการพัฒนาจิตใจให้สงบเป็นสมาธิและความหลุดพ้นที่เป็นเป้าหมายสูงสุด

๒. **ด้านพัฒนาการ** แม้จะไม่มีหลักฐานที่ยืนยันถึงเวลาที่เกิดขึ้นของยันต์ในสังคมไทยได้อย่างแน่ชัดก็ตาม แต่ก็สามารถสรุปตามหลักฐานเท่าที่มีได้ว่า ยันต์ไทยนั้นเป็นความเชื่อที่มีรากฐานมาจากคัมภีร์อถรรพเวทของศาสนาพราหมณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไสยศาสตร์ที่เน้นการใช้เวทมนต์คาถาเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ มีทั้งสร้างสรรค์ เช่น รักษาโรค ป้องกันภัย อันตราย ส่งเสริมให้เกิดสิริมงคล และเป็นที่รักแก่คนทั่วไป เป็นต้น เรียกไสยศาสตร์ในลักษณะนี้ว่า ไสยศาสตร์ขาว (Write Magic) เรื่องที่ยืนยันเรื่องนี้ก็คือ พิธีเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณ วัดทุ่งเศรษฐี กรุงเทพมหานครที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเรื่องเหล่านี้เช่นกัน และยันต์ที่ใช้ในทางไม่สร้างสรรค์คือ ใช้ทำร้ายผู้อื่น เช่น การทำคุณไสย เสน่ห์ยาแฝด เป็นต้น เรียกไสยศาสตร์ในลักษณะนี้ว่า ไสยศาสตร์ดำหรือมนต์ดำ (Black Magic)

ยันต์ไทยเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความผสมผสานระหว่างความเชื่อของพราหมณ์ที่เป็นต้นแบบเรื่องไสยศาสตร์หรือยันต์ พุทธศาสนาแบบตันตระหรือมंत्रยานที่นำเอาไสยศาสตร์มาผสมผสานกับหลักการทางพุทธศาสนา ซึ่งในช่วงแรกจะมีการใช้หลักการในศาสนาพราหมณ์ค่อนข้างมาก แต่ต่อมาได้มีการนำเอาหลักการทางพุทธศาสนาเข้าไปใช้แทนบางส่วน ไม่ใช่ทั้งหมด และเมื่อใช้ได้ผลก็ได้สืบทอดต่อกันมา นอกจากนี้ ยังมีความเชื่ออื่น ๆ เข้ามาผสมผสานอีก เช่น ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามตามหลักโหราศาสตร์ ความเชื่อเรื่องศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่ไปสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับที่อยู่ในธรรมชาติ ได้แก่ ภูต ผี ปีศาจ และวิญญาณร้ายของคนไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของรอบทิศ ไวยสุศรี (๒๕๕๑) ที่กล่าวถึงมูลเหตุสำคัญของการสร้างเครื่องรางของขลังว่ามาจากความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติ รวมทั้งผีสิง เทวดา และเหล่าบรรพบุรุษ

การรับเอาความเชื่อเรื่องยันต์ของคนไทยนั้นมิได้รับมาทั้งหมด แต่เป็นการรับเอาเฉพาะหลักการบางเรื่องและได้มีการผสมผสานอัตลักษณ์ของไทยเข้าไปคือ สิ่งโบราณจารย์ไทยได้คิดประดิษฐ์ขึ้นทั้งรูปทรง ชื่อยันต์ อักษร เลขยันต์ คาถาอาคม ตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ โดยเฉพาะอักษรและคาถาอาคมได้มีการนำเอาส่งผลให้ยันต์ไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนั้นยันต์ไทยจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

ยันต์ไทยที่จัดเป็นศาสตร์ เพราะเป็นวิชาแขนงหนึ่งที่ผสมผสานความเชื่อและสาระสำคัญไว้มากมาย ที่จัดเป็นศิลป์ เพราะยันต์ไทยเป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่งคือ จิตรกรรมที่เกิดจากการวาดหรือเขียนรูปลักษณะอย่างหลากหลายทั้งทรงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม และรูปทรง

อิสระอีกมากมาย นอกจากนี้ยังมีรูปขององค์พระ รูปคน เทพ ยักษ์ สัตว์ และวัตถุอื่น ๆ ซึ่งให้ความสวยงามแตกต่างกัน สังเกตได้จากความอ่อนช้อย พลิ้วไหวของลายเส้น ความกลมกลืนของภาพ และองค์ประกอบในยันต์ที่ทำให้เกิดความสวยงามหรือสุนทรียะเช่นเดียวกับงานจิตรกรรมทั่วไป

๓. **ด้านรูปแบบ** ยันต์ไทยเป็นผลรวมของสัญลักษณ์ทางความเชื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่เกิดจากภูมิปัญญาของโบราณจารย์ที่นำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาได้แก่ พระรัตนตรัย พระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ หลักธรรม พุทธสาวก คัมภีร์ทางศาสนา พิธีกรรม ปุชณียวัตถุ เทพ มนุษย์ ยักษ์ สัตว์ และเรื่องอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาสื่อผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ ทั้งลายเส้น รูปทรง รูปภาพ อักษร ตัวเลข คาถาที่ใช้ลงและเสกยันต์ ชื่อของยันต์ และองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นสื่อการเรียนรู้พุทธศาสนา แต่เป็นที่น่าเสียดายยิ่งที่สัญลักษณ์เหล่านั้นมิได้ถูกถ่ายทอดให้ผู้ศรัทธาได้เข้าถึง ส่งผลให้ยันต์ไทยกลายเป็นไสยศาสตร์ทั้งที่มีหลักพุทธศาสนาผสมผสานอยู่ไม่น้อย แต่มักถ่ายทอดให้ผู้ศรัทธาทราบกันในเชิงอิทธิปาฏิหาริย์ อำนาจที่เหนือจริง

เรื่องนี้สอดคล้องกับความรู้เรื่องยันต์ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับมาจะเป็นเรื่องเช่นนี้เช่นกัน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังเชื่อว่า ยันต์ไทยและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ไทยเป็นเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และการใช้ยันต์ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่โดยภาพรวมก็มุ่งไปที่ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยสำคัญ ๒ ประการ คือ (๑) ครูอาจารย์ส่วนใหญ่มักไม่ได้บอกถึงความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ให้แก่ลูกศิษย์ (๒) การไม่นิยมแปลความหมายของสัญลักษณ์ในยันต์ไทยโดยเฉพาะอักษร เลข และคาถาที่ใช้เสกยันต์ เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ยันต์ไม่ขลัง ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เชื่อในทำนองนี้เช่นกัน ส่งผลให้การถ่ายทอดและการสืบต่อยันต์ไทยเป็นไปในเชิงไสยศาสตร์มากกว่าที่จะสื่อแก่นของพุทธศาสนาให้ผู้ศรัทธาได้ทราบ เป็นเหตุให้ภูมิปัญญาของโบราณจารย์ที่ต้องการใช้ยันต์เป็นสื่อการสอนพุทธศาสนาไม่สัมฤทธิ์ผล

๔. **ด้านความสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคม** พบว่า ยันต์ได้เกิดขึ้นอย่างมีนัยสัมพันธ์กับเรื่องเหล่านี้ ซึ่งตรงกับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ ๑ แยกเป็นด้าน ๆ ดังต่อไปนี้

๔.๑ **ด้านความเชื่อ** พบว่ายันต์ไทยเกิดจากความเชื่อหลายอย่างที่ผสมผสานกัน อย่างลงตัว มีทั้งความเชื่อเรื่องพื้นฐานทั่วไป เช่น ความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ อำนาจชั่วร้าย ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่มักเกี่ยวข้องกับเทพผู้มีฤทธิ์อานุภาพ ความเชื่อในศาสนาพุทธที่ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ทั้งที่นำมาใช้ในทางดีและทางร้ายปะปนกันอยู่ แต่เมื่อพิจารณาโดยองค์รวมแล้วพบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ของยันต์ไทยจะเป็นความเชื่อในพุทธศาสนา แต่ถ้ากล่าวในลักษณะความเชื่อจะเป็นเรื่องของ

ไสยศาสตร์ที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิ์อำนาจที่ไม่อาจพิสูจน์ได้เป็นสำคัญ และเมื่อวิเคราะห์แล้ว การเกิดขึ้นของยันต์จากความเชื่อจะสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่ว่า ความไม่รู้ข้อเท็จจริง และความกลัวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อ และสอดคล้องภาพรวมของการใช้ยันต์ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่พบว่า ใช้ยันต์หรือมียันต์ไว้บูชาเพื่อป้องกันภูต ผี ปีศาจ และภัย อันตรายต่าง ๆ ที่เกิดจากความกลัวเรื่องเหล่านี้

๔.๒ ด้านปัญหาชีวิต พบว่ารูปแบบของยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับปัญหาชีวิตทั้งที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและคนในครอบครัว ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทั้งในเรื่องของธรรมชาติ เช่น โรคพืช ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า หรือเรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิตเช่น โรคภัยไข้เจ็บที่ตนประสบอยู่ เป็นต้น คนในอดีตมองเรื่องเหล่านี้ว่าเกิดจากอำนาจเหนือมนุษย์ ส่งผลให้คนในอดีตหาทางป้องกัน แก่ไข่นั้นก็คือระบบไสยศาสตร์ที่เนื่องด้วยยันต์ อีกอย่างหนึ่งก็คือความกลัวทั้งในด้านกลัวอำนาจของภูต ผี ปีศาจ คุณไสย เสนียดจัญไร เรื่องอัปมงคล หรือภัยที่เกิดจากมนุษย์ด้วยกันจึงได้หันไปพึ่งยันต์ที่เชื่อว่ามีอำนาจป้องกันเรื่องเหล่านี้ได้ นั่นแสดงให้เห็นว่า ความไม่รู้ ไม่เข้าใจ และความกลัวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อในยุคอดีตซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่กล่าวถึงความไม่รู้และความกลัวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความเชื่อยุคโบราณ

อีกด้านหนึ่งของเรื่องนี้คือ ความต้องการชดเชยหรือผลตอบแทนเป็นอีกเรื่องหนึ่งของปัญหาชีวิตที่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดรูปแบบยันต์ที่มีอนุภาพสนองความต้องการของมนุษย์ในข้อนี้ ได้แก่ การต้องการที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจ ความต้องการให้ตนเป็นที่รักใคร่ ชอบใจของคนทั่วไป ความต้องการอำนาจ บารมีให้เป็นที่เกรงขามของคนทั่วไป หรือความต้องการให้เกิดสิริมงคล เรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดรูปแบบของยันต์ไทยเพื่อเป็นที่พึ่งสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ศรัทธาเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางด้านมานุษยวิทยาที่กล่าวถึงความต้องการสิ่งชดเชยที่มนุษย์คิดว่าขาดหายไปเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อในอดีตที่มีผลต่อการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ศรัทธาอย่างมาก

๔.๓ ด้านเศรษฐกิจหรือปัญหาปากท้องเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดรูปแบบของยันต์หลายชนิด เพราะเป็นเรื่องจำเป็นขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง เห็นได้จากยันต์ที่ทำให้ค้าขายดี พืชผลทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์ ปราศจากศัตรูพืช อาชีพการงานเจริญก้าวหน้า มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจจะมีจำนวนมาก สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของอาจารย์หลายท่านที่ว่า คนส่วนใหญ่ที่มาหาท่านจะมาบูชายันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ที่มีอนุภาพด้านนี้มากกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับภาพรวมของการใช้ยันต์ของกลุ่มตัวอย่างที่พบว่า ใช้ยันต์เพราะต้องการโชคลาภค้าขายดี เกิดสิริมงคล ยศ ตำแหน่ง และหน้าที่การงานเจริญก้าวหน้าแสดงให้เห็นว่า ภาวะของการ

แข่งขันด้านธุรกิจและการดิ้นรนเพื่อปัจจัยยังชีพในปัจจุบันได้ส่งผลให้คนส่วนหนึ่งได้หันไปพึ่งยันต์ และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์เพื่อให้ตนประสบกับความมั่งคั่งหรือกินดีอยู่ดี

๔.๔ ด้านภาวะทางสังคม พบว่ายันต์ไทยเกิดอย่างมีนัยสำคัญปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะเรื่องสงครามที่ในอดีตจะมีมากกว่าปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นยันต์ที่มีอำนาจด้านแคล้วคลาด มหาอุด คงกระพันชาตรี และจิ้งจก ตรงนี้เท่ากับว่า ยันต์ไทยหรือระบบไสยศาสตร์มีส่วนช่วยรักษาชาติบ้านเมืองไว้ด้วย นอกจากนี้ก็เป็นเรื่องโรคร้าย โรคระบาด และการถูกรบกวนจากภูต ผี ปีศาจที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่คนในสังคมก็มีส่วนทำให้เกิดยันต์ประเภทต่าง ๆ ที่มีอำนาจปกป้องกันภัยเหล่านี้ได้ แต่ปัจจุบันพบว่า เรื่องเหล่านี้ไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อการบูชายันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์เท่าไรนัก อาจเป็นเพราะความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการแพทย์แผนปัจจุบันที่รักษาโรคร้ายไข้เจ็บได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้การพึ่งพาการรักษาโรคแบบไสยศาสตร์ลดน้อยลงไป

พัฒนาการและรูปแบบของยันต์ไทยที่กล่าวมาทั้งหมดจะเกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม หรือพูดอีกนัยหนึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดรูปแบบยันต์อย่างหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้ศรัทธาที่กำลังประสบกับปัญหาชีวิตที่เกิดจากความไม่รู้ ความไม่เข้าใจ ความกลัว และความต้องการสิ่งชดเชยที่พวกเขาคิดว่าขาดหายไป นอกจากนี้ ยันต์ไทยยังเกิดเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ความไม่ปลอดภัยในชีวิต และสงคราม เรื่องที่เห็นได้ชัดเจนก็คือผู้ที่ศรัทธาที่มาหาพระเกจิอาจารย์และอาจารย์ที่ให้การสัมภาษณ์จะมาเพื่อให้ช่วยแก้ปัญหาชีวิต ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ และเรื่องอื่น ๆ หรือมาเพื่อเข้ายันต์หรือวัตถุมงคลที่เชื่อว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาชีวิตที่ตนประสบอยู่หรือสร้างความเชื่อมั่นในด้านต่าง ๆ ให้แก่ตนได้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ ที่ว่า พัฒนาการและรูปแบบของยันต์ไทยจะเกิดขึ้นโดยมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย ผลการวิจัยให้ข้อสรุปว่า ยันต์ไทยมีสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบหลายอย่างทั้งองค์พระ อุนาโลม ลายเส้น รูปทรง ภาพ อักษร ตัวเลข คาถา ชื่อของยันต์ และสัญลักษณ์อื่นที่โบราณจารย์ได้นำสื่อผ่านยันต์ไทยให้ผู้ศรัทธาได้เรียนรู้และนำไปปฏิบัติ หากวิเคราะห์แล้วจะพบว่าสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในยันต์ไทยโดยภาพรวมก็คือ ผลที่มีต่อผู้ศรัทธาและสังคมไทยในด้านต่อไปนี้

๑. เครื่องมือสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ศรัทธา เรื่องที่เห็นได้อย่างชัดเจนและมีผลเป็นรูปธรรมมากที่สุดสำหรับยันต์ไทยที่มีต่อผู้ศรัทธาก็คือ สิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจของผู้ศรัทธาที่สร้างเสริมขวัญ กำลังใจ และความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ศรัทธา เนื่องจากผู้ศรัทธาต่างเชื่อมั่นว่า ยันต์จะช่วยให้

ตนปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากอำนาจเหนือมนุษย์ที่มองไม่เห็น ภูต ผี ปีศาจ วิญญาณร้าย โรคภัยไข้เจ็บ สัตว์ร้าย และที่สำคัญก็คืออันตรายที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง นอกจากนี้ ยังช่วยให้มนุษย์ประสบกับสิ่งหรือเรื่องที่ต้องการ เช่น โชคลาภ ทรัพย์สิน เสน่ห์ สิริมงคล ความเจริญก้าวหน้าในยศศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่ การงาน อำนาจ บารมี เป็นต้น ส่งผลให้ผู้ที่ศรัทธาลดความกลัว ความวิตกกังวล ความทุกข์ เกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต

เรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกับงานวิจัยของพระมหาปรม โสภาโส (กองคำ) (๒๕๔๑) ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยที่พบว่า คนส่วนหนึ่งเมื่อประสบกับปัญหาชีวิต ได้หันไปพึ่งไสยศาสตร์เพื่อให้ช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้น

๒. เครื่องมือถ่ายทอด เรียนรู้พุทธศาสนา และความเชื่ออื่น ๆ จากการศึกษาสามารถกล่าวได้ว่ายันต์ไทยจัดเป็นองค์รวมของสัญลักษณ์ทางความเชื่อหลายประการ ที่หลัก ๆ ได้แก่ ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ พุทธศาสนาแบบตันตระ และไสยศาสตร์ โดยโบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องราวที่เกี่ยวกับความเชื่อเหล่านี้ โดยเฉพาะพุทธศาสนามาสื่อผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ไทยทั้งลายเส้น รูปทรง อักษร ตัวเลข รูปภาพ คาถา และชื่อยันต์ สัญลักษณ์เหล่านี้จัดเป็นสื่อการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่เกิดจากภูมิปัญญาของโบราณจารย์ที่ต้องการถ่ายทอดพุทธศาสนาให้ผู้ศรัทธาได้เรียนรู้และสืบต่อ ซึ่งเท่าเป็นการรักษาพุทธศาสนาไว้ทางหนึ่งด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดายยิ่งที่สัญลักษณ์เหล่านั้นไม่ได้ถูกถ่ายทอดให้ผู้ศรัทธาได้รู้ความหมาย แต่ถ่ายทอดกันเพียงความเชื่อด้านไสยศาสตร์ที่ออกมาในรูปของอาณาภาพของยันต์ด้านต่าง ๆ ที่เน้นความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ อำนาจที่เหนือจริงเท่านั้น ส่งผลให้สาระสำคัญทางพุทธศาสนาถูกไสยศาสตร์ปิดบังจนแทบมองไม่เห็น

๓. เครื่องมือการควบคุมพฤติกรรมของผู้ศรัทธา ยันต์ไทยมิใช่เรื่องที่น่าให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิ์ อำนาจในด้านต่าง ๆ ตามหลักไสยศาสตร์เท่านั้น แต่ในด้านหนึ่งยันต์ไทยยังเป็นเครื่องมือที่โบราณจารย์นำใช้พัฒนาผู้ที่ศรัทธาทั้งกลุ่มผู้เขียนยันต์และกลุ่มผู้ใช้ยันต์ให้ตั้งอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญาด้วย ดังข้อสรุปต่อไปนี้

๓.๑ กลุ่มผู้เขียนยันต์ ซึ่งมีทั้งพระภิกษุและฆราวาส นอกจากจะมีความรู้เรื่องยันต์ที่ได้รับถ่ายทอดมาจากอาจารย์ของตนเป็นอย่างดีแล้วยังต้องรักษาศีล ๕ อย่างเคร่งครัด และด้านจิตใจ ต้องฝึกฝนจิตให้มีสมาธิ ตั้งมั่น แน่วแน่ มีจิตที่สะอาด บริสุทธิ์ โดยให้กรอบของความเชื่อไว้ว่า ถ้าผู้ที่เขียนยันต์เป็นผู้ที่มีศีลบริสุทธิ์ มีคุณธรรม มีจิตที่ตั้งมั่นเป็นสมาธิ สะอาด บริสุทธิ์จะทำให้ยันต์มีอำนาจตามที่ต้องการสูง ความเชื่อตรงนี้ได้กลายเป็นมาตรการที่ทำให้ผู้ที่เขียนยันต์ต้องพัฒนาตนตามหลักศีล สมาธิ และปัญญาไปในตัว นับว่าเป็นกุศโลบายของโบราณจารย์ประการหนึ่งด้วย

๓.๒ กลุ่มผู้ใช้ยันต์ โบราณจารย์ได้วางเงื่อนไขสำหรับผู้ศรัทธาที่มียันต์ไว้บรูชาว่า จะต้องตั้งตนอยู่ในศีลธรรม โดยวางกรอบของความเชื่อไว้ว่า หากผู้ใช้ยันต์เป็นคนที่ศีลธรรมจะทำให้ยันต์ที่บรูชานั้นมีความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ มีอานุภาพมากยิ่งขึ้น ศีลธรรมที่พบ ได้แก่ ศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานสำคัญของชาวพุทธทั่วไป นับว่าเป็นภูมิปัญญาการสอนธรรมที่ได้ผลยิ่ง นอกจากศีล ๕ แล้วยังพบว่า โบราณจารย์ยังนำหลักศีลกรรมบถ ๑๐ บางข้อมาใช้เป็นข้อบังคับให้ผู้ศรัทธาปฏิบัติด้วย ที่พบได้แก่ การห้ามด่าพ่อแม่ทั้งของตนและคนอื่น คำด่าสงเคราะห์เข้าในคำพูดที่หยาบคายในวจีทุจริต อาจารย์สักยันต์ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากอาจารย์ของตน บางส่วนใหญจะสอนให้ศิษย์ยึดมั่นในศีลธรรม ไม่นำเอายันต์ที่ได้ไปอวดหรือรังแกใคร และที่สำคัญอาจารย์บางท่านจะสอนว่า ยันต์ที่ให้ไปเป็นเครื่องเตือนสติให้ทำดี คิดดี พูดดีตามหลักศีลธรรม

การใช้หลักศีลเข้ามากำกับการใช้ยันต์ของผู้ศรัทธานั้น เมื่อวิเคราะห์แล้วจะสรุปลงในหลักโอวาทปาติโมกข์ ๒ ข้อ คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง และการทำความดีให้ถึงพร้อมอยู่เสมอ จะเห็นว่า การใช้ยันต์ การรักษายันต์นั้นจะมีหลักศีลเข้าประกอบร่วมอยู่ด้วย เพื่อให้เกิดผลดีต่อผู้บูชา และในขณะเดียวกันก็เป็นผลดีต่อสังคมโดยรวม เรื่องนี้สอดคล้องกับความเชื่อของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ระบุว่า การรักษาข้อห้ามของยันต์หรือผู้ที่ใช้ยันต์ต้องมีศีลธรรมจะทำให้ยันต์มีความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ ๒ ที่ว่า สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้ในยันต์ไทยส่วนหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาได้ศึกษาเรียนรู้และเตือนสติให้ตระหนักถึงความดี

๔. เครื่องมือถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของไทย อีกมิติหนึ่งของยันต์ไทย คือ ยันต์ไทย เป็นศิลปะประเภทจิตรกรรมที่จัดอยู่ในแขนงจิตรศิลป์ที่ให้ความสวยงามหรือสุนทรีย์แก่ผู้ศรัทธาหรือผู้พบเห็นทั่วไป จากการศึกษาพบว่า รูปแบบของยันต์ไทยมีความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะไทยที่แตกต่างไปจากชาติอื่น อาจ会有ความสอดคล้องกันบ้างในประเทศที่มีวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน เช่น ลาว พม่า มอญ เป็นต้น แต่ถึงกระนั้น ยันต์ไทยก็มีเอกลักษณ์เฉพาะของตนทั้งรูปแบบและเนื้อหาหรือรายละเอียดที่ปรากฏในยันต์แต่ละชนิดจะให้ความงามเชิงศิลป์แตกต่างกันไป เช่น ยันต์ที่เป็นภาพต่าง ๆ จะมีรายละเอียดเชิงศิลป์ค่อนข้างมาก ยันต์ต่างร่างจะมีรายละเอียดของศิลป์ค่อนข้างน้อย เป็นต้น แต่ถึงกระนั้น ยันต์ทุกชนิดจะมีคุณค่าทางสุนทรีย์อันเป็นคุณสมบัติของศิลป์แขนงจิตรกรรมทั้งหมด ทั้งลายเส้นที่อ่อนช้อย ความกลมกลืนกันขององค์ประกอบทั้งรูปทรง อักขระที่ลงแต่ละตัว ตำแหน่งที่วางของอักขระและองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น องค์พระ เป็นต้นที่สอดคล้อง กลมกลืน และเป็นระเบียบที่ทำให้เกิดสุนทรีย์ ความสวยงามไม่แพ้ชาติใดในโลก

นอกจากนี้ ยันต์ไทยยังได้นำเอาภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาและสังคมไทยมาใช้ เป็นองค์ประกอบของยันต์ด้วย เช่น ปลาตะเพียน จระเข้ จิ้งจก เป็นต้น ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีอยู่ในสังคมไทยเท่ากับเป็นสื่อถึงวัฒนธรรมความเชื่อของชาวไทยประการหนึ่ง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ยันต์ไทยจัดเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดศิลปะของไทยให้คงอยู่ประการหนึ่งด้วย

๕. เครื่องมือป้องกันหรือแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคมไทย จากข้อสรุปของผลการวิจัยที่ว่า ยันต์ไทยเกิดจากปัญหาชีวิตและภาวะทางสังคมไทย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า โบราณจารย์ได้ใช้ยันต์เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหามาแก่ชีวิตของผู้ศรัทธาและสังคมที่เกิดจากความไม่รู้ ความไม่เข้าใจ และความเชื่อในอำนาจที่มองไม่เห็น เช่น โรคภัยไข้เจ็บ โรคระบาด การถูกสัตว์ร้าย ภูต ผี ปีศาจรบกวนหรือทำร้าย การถูกกระทำด้วยอำนาจคุณไสย เสนียดจัญไร การทำร้ายด้วยฝีมือมนุษย์ด้วยกันเอง ปัญหาใจผู้ร้าย สงคราม ความยากจน รวมถึง ความต้องการด้านอื่น ๆ เช่น ความต้องการเป็นที่รัก มีเสน่ห์ต่อบุคคลทั่วไป อำนาจ บารมี ความเจริญก้าวหน้าในยศ ตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการนำเอาหลักศีลธรรมมากำกับการใช้ยันต์ให้แก่ผู้ศรัทธาต้องนำไปปฏิบัติเชิงบังคับอันเป็นการแก้ปัญหามาแก่สังคมประการหนึ่งด้วย

จากข้อสรุปทั้ง ๕ ประการที่กล่าวมาทำให้เห็นว่ายันต์ไทยมิใช่เป็นเรื่องของไสยศาสตร์ที่มุ่งไปที่ความขลัง ความศักดิ์ อิทธิฤทธิ์เหนือธรรมชาติในด้านต่าง ๆ ที่มีผลเพื่อเป็นที่พึ่ง สร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ศรัทธาอย่างที่หลายคนเข้าใจเท่านั้น แต่ยังมีนัยอื่นที่ทรงคุณค่าต่อชีวิตและสังคมไทยทั้งในฐานะเป็นสื่อการเรียนรู้พุทธศาสนาที่เป็นประเด็นหลักของการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ ยังเป็นสื่อที่โบราณจารย์นำมาใช้ควบคุมพฤติกรรมของผู้ศรัทธาให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงามตามหลักศีลธรรม เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดศิลปะของไทยที่มีคุณค่าเชิงสุนทรียะให้คงอยู่ และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหามาแก่ชีวิตและสังคมไทยอีกด้วย ดังนั้น ยันต์ไทยจึงเป็นอีกมิติของความเชื่อที่ทรงคุณค่ายิ่ง ถ้าหากคนเข้าใจและเข้าถึงสาระสำคัญของยันต์ไทยอย่างแท้จริง

ความสัมพันธ์ระหว่างยันต์ไทยกับความเชื่อนั้นเมื่อกล่าวสรุปแล้วจะเกิดจากความไม่รู้ เหตุผลที่แท้จริงของเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชีวิตและสังคมโดยเฉพาะอำนาจเหนือมนุษย์ที่สามารถบันดาลเรื่องทั้งที่ดีและไม่ดีให้แก่มนุษย์ได้ เช่น ผี สาง นางไม้ วิญญาณอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย ส่งผลให้ผู้ที่เชื่อเกิดความกลัว ความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย และความไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิตจำเป็นต้องหาที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวเพื่อขจัดความกลัว ความทุกข์ ความวิตกกังวลต่ออำนาจเหนือมนุษย์ที่กล่าวข้างต้น ยันต์เป็นหนึ่งในที่พึ่งทั้งหลายที่คนไทยนำมาใช้สร้างขวัญและกำลังใจเพื่อลดความกลัวในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ ยันต์ไทยยังเป็นผลรวมของความเชื่อหลายอย่างที่เป็นหลักได้แก่ ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ พุทธศาสนา และไสยศาสตร์ที่ไปสัมพันธ์กับความเชื่อที่มีอยู่เดิมของคนไทย คือ ความเชื่อเรื่องผี สาง นางไม้ วิญญาณ ส่งผลให้ยันต์ไทยมีลักษณะพิเศษ

ที่แตกต่างไปจากยันต์ในประเทศอื่น ซึ่งข้อสรุปของยันต์ที่เกิดขึ้นโดยนัยนี้จะมุ่งไปที่ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเป็นสำคัญ แม้ว่ายันต์ไทยจะมีสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบ อยู่มากก็ตาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อเป็นรากฐานสำคัญของการเกิดสิ่งยึดเหนี่ยวด้านจิตใจ

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และการใช้ยันต์ ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลตามด้าน ๆ ต่อไปนี้

๑. ด้านความรู้ ความเข้าใจ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีฝ้ายยันต์ไว้บูชา และได้รับความรู้ เรื่องยันต์มาจากคนอื่นในลักษณะของความขลังความศักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหามนตรี วรุลโก (๒๕๔๒) ที่พบว่าคนไทยมีความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์หรืออานุภาพของ วัตถุมงคลค่อนข้างสูง ซึ่งความรู้เรื่องสัญลักษณ์ในยันต์ไทยของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็น ความรู้แบบผิวเผินไม่ลึกถึงไปถึงสาระสำคัญ เพราะสัญลักษณ์ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้จักก็คือ รูปภาพของยันต์ที่สื่อความหมายชัดเจนอยู่แล้วว่าเป็นภาพของอะไร แต่ในเรื่องของหลักธรรมคำ สอนทางพุทธศาสนาที่เป็นสาระสำคัญกลับมีผู้ระบุน้อยมาก อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ อ่านและเขียนภาษาขอมที่เป็นอักขระที่ใช้ลงยันต์ไม่ได้ ส่งผลให้เข้าใจ เรื่องยันต์และสิ่งที่เกี่ยวข้อง กับยันต์ไทยเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ และมองยันต์ในมิติทางพุทธศาสนาว่าเป็นเพียงพิธีกรรมและ วัตถุทางพุทธศาสนาที่มีความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ ๓ ที่ตั้งไว้ว่า กลุ่มตัวอย่างบางส่วนจะไม่รู้ ไม่เข้าใจสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย แต่จะมอง ว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของไสยศาสตร์ที่มีผลเป็นความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์

๒. ด้านความเชื่อ ความเชื่อเรื่องยันต์ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของความ ขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น อักขระ ตัวเลข และคาถาที่ใช้ลงยันต์ และเสกยันต์ที่ต้องเขียนด้วยอักษรขอมตามคติความเชื่อแต่โบราณ ไม่นิยมเขียนหรือแปลเป็น ภาษาไทยให้รู้ความหมายเพราะจะทำให้ไม่เกิดความศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งผู้ที่สร้างยันต์จะต้องเป็นผู้ที่มี อำนาจจิตสูง มีคาถาอาคมที่เข้มขลัง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และมีการนำเอาสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดพุทธคุณที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ยันต์จะ ศักดิ์สิทธิ์มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นของผู้บูชา การปฏิบัติตนตามข้อห้ามของการใช้ ยันต์ และดำรงตนอยู่ในศีลธรรมเป็นสำคัญ เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ยันต์เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่โบราณจารย์ ได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือดึงคนให้เข้าหาศาสนาและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ระบุว่า สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาในยันต์ ไทยนั้นนำมาใช้ในฐานะเป็นเครื่องเตือนสติให้คนละความชั่ว ทำความดี ดังนั้น ถ้าพิจารณาใน ประเด็นนี้ก็จะพบว่า สัญลักษณ์ในยันต์ไทยเป็นสื่อแห่งความดีงามในแง่ของการปฏิบัติธรรม เห็น ได้จากพิธีการเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณ (หลวงพ่อเณร ญาณวินโย) วัดทุ่ง เสรฐฐีที่ให้ผู้เข้าร่วมพิธีสมาทานศีล และปฏิบัติกรรมฐานด้วยการเจริญจิตภาวนาด้วยการกำหนด

ลมหายใจเข้าออก บริกรรมว่า พุทโธ สอดคล้องกับงานวิจัยของรอบทิศ ไวยสุศรี (๒๕๕๑) ที่พบว่า การสร้างพระเครื่องเป็นกุศโลบายดึงดูดคนให้เข้าวัดและปฏิบัติธรรมเช่นกัน

๓. ด้านการใช้หรือบูชายันต์ โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะใช้ยันต์เพื่อ ป้องกันภูต ผี ปีศาจ ให้เกิดโชคลาภ คำข้ายดี สิริมงคล ยศ ตำแหน่ง หน้าที่เจริญก้าวหน้า มีอำนาจ บารมีเป็นที่ยำเกรงของคนทั่วไปโดยจะเลือกใช้เฉพาะของเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงด้านความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เป็นสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่ว่า ความไม่รู้ ความกลัว และความต้องการชดเชยเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อที่ช่วยขจัดความทุกข์ ความ วิตกกังวล และสร้างความเชื่อให้แก่มนุษย์ที่เกิดจากความไม่รู้ ความไม่เข้าใจ และความรู้สึกลัวว่า ชีวิตยังขาดอะไรบางอย่างอันเป็นสาเหตุของความไม่เชื่อมั่นในตนเองจำเป็นต้องพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์

อีกด้านหนึ่งของการใช้ยันต์โดยรวมของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะใช้ตามคนอื่นและ เพื่อเป็นศิลาปะหรือความสวยงาม ทั้งนี้เป็นเพราะได้รับความรู้เรื่องยันต์มาจากบุคคลอื่นในลักษณะ ของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ เห็นได้ชัดจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ว่า คนส่วนหนึ่งสะสมยันต์หรือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์เพื่อไว้รอดคนอื่นว่า ฉันมีของดี ทำให้เกิดค่านิยมในเรื่องของการสะสม ส่วน ด้านการใช้ยันต์เพื่อศิลาปะหรือความสวยงามนั้นเป็นเพราะยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ทั้งใน รูปทรงและรายละเอียดเป็นเรื่องของศิลปะอยู่แล้ว ยิ่งปัจจุบันมีการแข่งขันกันมากขึ้น ศิลปะหรือ ความสวยงามเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สร้างความสนใจให้แก่ผู้ที่ศรัทธาที่ส่วนใหญ่ก็จะชอบเรื่อง ความสวยงามเป็นธรรมดาอยู่แล้ว

ในทางกลับกันกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็ใช้เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ชีวิต สอดคล้อง กับแนวคิด ทฤษฎีการชดเชยทางสังคมวิทยา เนื่องจากคนบางส่วนเมื่อประสบกับปัญหาชีวิตบาง เรื่อง ทำให้กำลังใจขาดหายไป ไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง จำต้องพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาปรม โสภาโส (๒๕๔๑) ที่ระบุว่า คนไทยส่วนหนึ่งเมื่อประสบกับ ปัญหาชีวิตได้หันไปพึ่งไสยศาสตร์ นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังใช้ยันต์เพื่อเตือนสติให้ ระลึกถึงพระรัตนตรัย ละชั่ว ทำความดี และการใช้ยันต์มีผลให้ผู้ศรัทธาไหว้พระ สวดมนต์ รักษา ศีล ถวายทานมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของรอบทิศ ไวยสุศรี (๒๕๕๑) ที่กล่าวถึงพระเครื่องใน ฐานะเป็นกุศโลบายที่ทำให้ผู้ศรัทธาปฏิบัติธรรมในลักษณะนี้เช่นกัน

แต่ถ้ากล่าวโดยภาพรวมแล้วการใช้ยันต์ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะหนักไปทางด้าน ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เป็นสำคัญ แสดงให้เห็นว่าการใช้ยันต์ของกลุ่มตัวอย่างจะสอดคล้องกับ ความรู้ ความเข้าใจเรื่องยันต์ที่ได้รับการถ่ายทอดมา และความเชื่อที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับการถ่ายทอดเรื่องยันต์ที่พบจากการสัมภาษณ์และการสังเกต เห็นได้จากการไม่นิยม แพลกัซระ คาถาที่ใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์ซึ่งเขียนเป็นภาษาขอมให้รู้ความหมาย เพราะเชื่อว่าจะ ทำให้ไม่ขลัง ศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนการไม่สื่อความหมายที่แท้จริงของสัญลักษณ์ภายในยันต์ให้ผู้

ศรัทธาได้ทราบ ประกอบผู้ศรัทธามีความเชื่อเรื่องยันต์และเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งหมดว่าเป็นเรื่องของ ความศักดิ์สิทธิ์จึงไม่กล้าไปแตะต้อง โดยเฉพาะอักขระขอม ประกอบกับคนส่วนใหญ่ไม่ต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ความหมายและสาระสำคัญของเรื่องเหล่านี้ สนใจเพียงแต่ว่า ยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ชนิดนี้มีอำนาจทางด้านใดเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะใน ๒ ด้าน คือ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำเอาผลการวิจัยไปใช้

๑.๑ ควรนำผลการวิจัยนี้ไปเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบ เพื่อให้ผู้ที่เชื่อในเรื่องยันต์และเรื่องที่เกี่ยวข้องมีความเชื่อที่ถูกต้อง และปฏิบัติต่อยันต์ไทยได้ตรงกับความหมายและสาระสำคัญทางพุทธศาสนาที่โบราณจารย์ได้วางไว้

๑.๒ คณะสงฆ์ควรให้ความรู้เรื่องนี้ต่อผู้สร้าง และผู้ศรัทธาเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติต่อเรื่องยันต์ได้อย่างถูกต้องตามเป้าหมายของพุทธศาสนา แทนความเชื่อและการยึดติดในวัตถุในเชิงความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ไม่เข้าถึงแก่นพุทธศาสนา และเป็นสาเหตุหนึ่งของความเสื่อมสูญของพุทธศาสนาที่เป็นสังฆธรรม

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรทำการศึกษายันต์ในทุกภาคของประเทศไทย เพื่อให้ทราบความหมายรูปแบบ พัฒนาการ และสาระสำคัญของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ไทยให้มากยิ่งขึ้น

๒.๒ ควรศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างยันต์ไทยกับยันต์ของประเทศอื่น ๆ เช่น ลาว กัมพูชา พม่า หรือจีนว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อและสาระสำคัญของยันต์ให้มากขึ้น

๒.๓ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาควรมีความหลากหลายมากกว่านี้ และควรหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนกับความเชื่อและเรื่องอื่น ๆ ในยันต์ว่าเป็นอย่างไรด้วย

๒.๔ ควรศึกษายันต์ที่ปรากฏอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ผ้ายันต์ เป็นต้น เพื่อทราบรายละเอียดเกี่ยวกับยันต์ที่ปรากฏอยู่ในผ้ายันต์แต่ละผืนหรือแต่ละสำนึก